

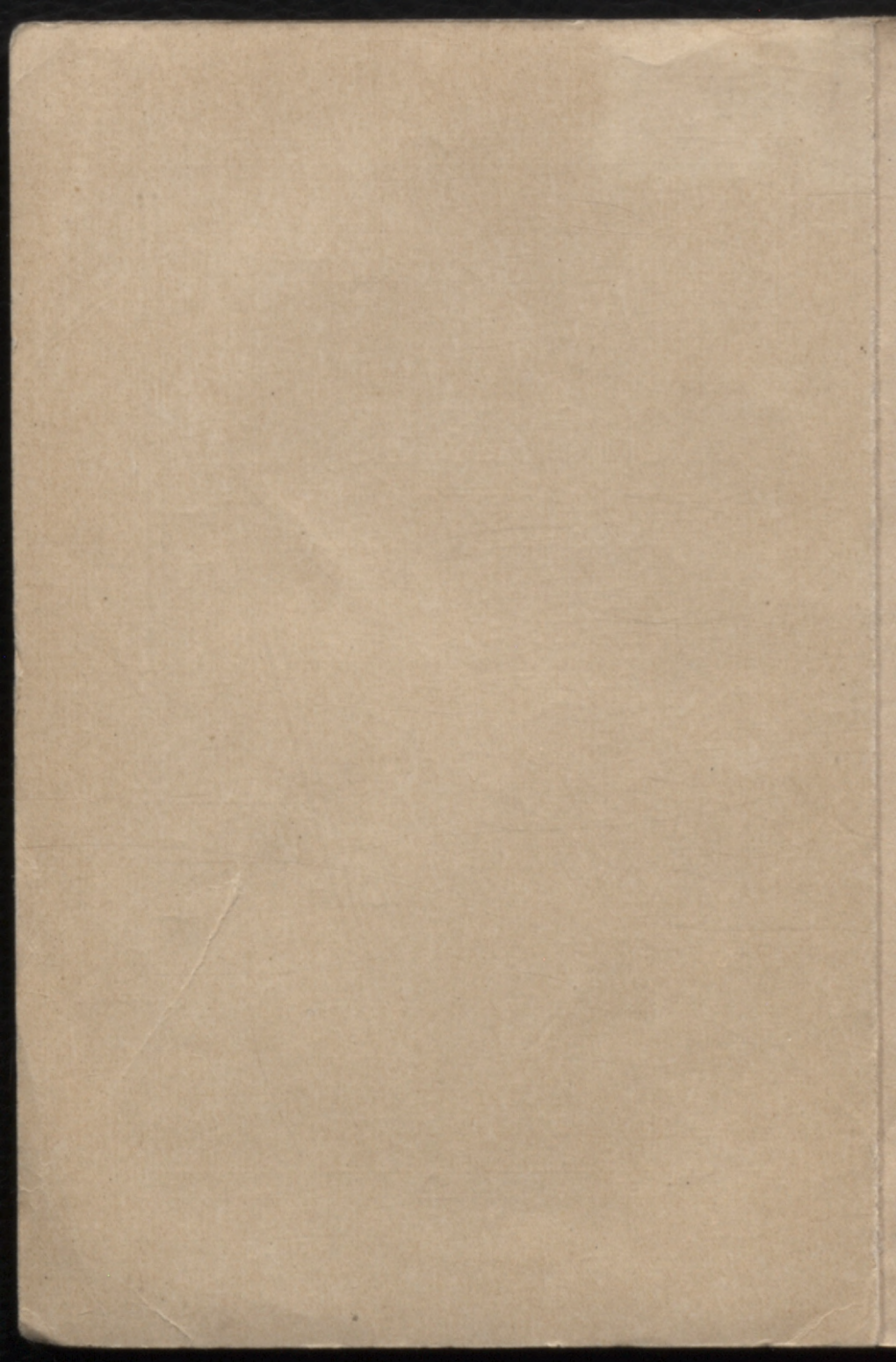
903
L56

KĻAVIŅU VOLDEMARS

**NO CARISMA
LATVIJĀ**

IZ NESENĀS PAGĀTNES

RĪGĀ * 1927

L 90-3
56

L
9

KĻAVIŅU VOLDEMARS

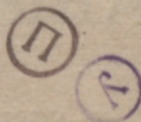
NO CARISMA LATVIJĀ

IZ NESENĀS PAGĀTNES

RĪGĀ / R. KĻAVIŅU APGĀDĪBĀ / 1927

~~Sf. 22.245 k~~ ✓

Latv.
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~90 092~~ 0306117044

Spiestuve „NĀKOTNE“, Rīgā, Marijas ielā 72

Karš un bēgli

Handwritten text, possibly a title or page number, is faintly visible in the center of the page.

Karš un bēgli

Karstās 1914. gada vasaras deenas dedzināja cilvēkiem gīmjus, politiķiem prātus un jaunatnei tvīkstošās sirdis, bet Latvijas mežus svilināja pats nelabais. Uz uguns dzēšanu tika sūtītas gan dažādas ekspedīcijas uz dažādeem apgabaleem, bet pānākumu nebij nekādu. Karstās rīvešanās pēc dabā un cilvēkos iznāca strādneeku streiki, kuri draudēja aiznest satruņejošo kreevu valdneeka troni, bet tē noteek kādas tur mazas valstiņas Serbijas pilsētā Sarajevā atentats un Austrijas troņa mantiņneeks ar seevu teek nogalinati. Izceļas Eiropā politiska krīze un visi skati vērsās uz neecigo notikumu Sarajevā. Drīz nāk dzirdamas draudošas atreebšanās kāres un Austroungarija ar Vāciju jau sāk eeročus žvadzinat. 15. jūlijā jau zeme nodreb un atskan pirmee leelgabalū šāveeni Austrijas-Serbijas robežās. Šām abām valstim tūlit peeveenojas sabeedrotee no veenas puses Austrijai — Vācija un Serbijai: Kreevija, Francija, Anglija un citas valstis. Notikumu gaita eet milzu soļeem uz preekšu un katra deena nes jaunas, pārsteidzošas kaŗa ziņas. Eesākās neželīgs cilvēci un kulturu postošais pasaules kaŗš, kādu vēsture nebij peedzīvojuse. Ar laiku šai kaŗā teek eevilkta daudzas valstis, kā: Beļģija, Luksemburga, Itālija, Turcija, Bulgarija, Rumanija, Albanija, Melnkalne, Grieķija, Japana, Zeemeļamerikas Saveenotās Valstis

un citas. Ari Latvijai, kā Kreevijas sastāvdaļai, bij jāatstāj meerigais darbs, sēta, ģimene un uz kara pavēli jadodas uz kara lauku, aizstāvet „tēviju“. Mobilizācijas pāru deenu laikā, steigā tika izvestas un ar leelu nervozitati, mobilizetee nosūtiti atteecigeem kara preekšneekeem, tālakai rīcibai. Visi vilceeni no Rīgas uz provinci bij ļoti pārpilditi, sevšķi daudz brauceju bij no jūrmalas, kur peldu veesi izklīda uz visām pusēm, jo izplatījās ustraucošas baumas, kad pēc Vācijas kara peeteikšanas Kreevijai, varot tikt izsēdināts desants Baltijas jūras peekrastē un leelakās pilsētas varot tikt no eenaidneeka bombardetas.

Apstājās tūlit streiku vilnis Latvijā, Peterpilī un citur un organizētās strādneeku rindas tika izpostītas. Pilsoņi kara sajūsmā rīkoja dažādas manifestācijas pa eelām un nezdami Kreevijas valsts trīskrāsainos karogus dzeedaja patriotiskas slavas himnas kařam un dūres pacēluši zvēreja eenaidneeku iznīcināt. Tā tas turpinājās ne tikai Latvijā veen, bet ari Kreevijā. Laikraksti visi bez izņēmuma aplaudeja „taisnigo“ kařu un nebeidza cildinat kara vadoņus, kuri lūk mirstot par labu „tēvijai“.

Visu šķiru un tautibu „svētee“ tēvi rokas uz augšu paceldami svētija kařā aizejošos kareivjus, ta paša Kristus vārdā, un lūdza visu vareno dot spēku, lai eenaidneeku galīgi sakautu, un pēc tam laimīgi kā uzvaretaji veseli pārnāktu mājās.

Ja nu eeskatās tuvāk šai „svētīgā“ darbā, tad to pašu mēs redzetu laikam eenaidneeka pusē, kur tāpat atteecīgā ceremonija teek izpildita un nevilus tad būtu jajautā, cik tad nu pēc eenaidneeka

sakaušanas paliksees dzīvi un pārnāks veseli un laimīgi mājās? — Domāju gan, ka ļoti maz, bet viss leelais vairums kritīs asiņainās kaujās un nekad dzīvi mājās nepārnāks.

Vaj neizklausās tas pārāk sāpīgi un līdz ar to arī reebīgi?

Kur nu palika cildenā kristīgo mīlestība?

Šai kara patriotisma laikmetā bij arī tādi pilsoņi, kuri drūmi noraudzījās uz šo postošo cilveku slaktiņu, kādu tur starptautisku imperialistu labā. Šausmu vaimanas un karstas jaunu dzīvību asinis brēca par šo leelako cilveces netaisnību. Tēvs nepazīna vairs dēlu un brālis brāli, tāds niknums bij pārņēmis karotājus. Ar dziļu rūgtumu sirdī biju pret katru asins izleešanu un grūti nopūtos, raudzīdamees uz to muļķo pūli, kurš urrā kleegdams stāigāja neēdis, noplīsis pa Rīgas eelam. No sākuma domāju, kamdēļ visi tik veicīgi un tik preecīgi eet uz karu, vaj tad viņeem nebij pašapziņas, dzimtenes un savu mīlo peederigo. Eedziļinajees šai problemā, atradu: kā leelum leelā daļa eet karā, baididamees no bāргеem draudeem un sodeem un citi, tā saucamee savvaļneeki, savā apmulsumā neizšķir pateeso dzīvi no sapņeem. Pēc īsas kara laika dzīves savvaļneeks grib tikt atpakaļ mājā, bet vairs to nevar, jo kara laika likums to neatļauj un jāeet tur, kur sūta, bet ja vajadzīgs, jakrīt par upuri nezinamam mērķim par labu. Un par ko? Jautā dzīvee palikušee. Atbildes tā i nav.

Valdošās šķiras pasaulē nevarēja meerigi sadalīt savas bagatibas un tā tad tas izšķirams bij tikai eeroču varai, laižot darbā diplomatiju un samobilizetos valsts pilsoņus.

Dēļ kapitalisma virskundzibas par zemakeem slāņeem ari izcēlās šis nedzirdeti - breesmigais pasaules kaŗš, kuram vārds var būt tikai „isnīciba“. Augusta mēnesī, kad jau visa Eiropa bij leesmās, atstāju teesleetu praktiku un braucu uz laukeem, varbūt tur nebūs tik nežēlīgs kaŗa troksnis. Bet biju maldijees, jo kaŗa elks apņēmis bij visus klu-sakos dzimtenes stūrišus un no kaut cik kreetna literariska darba nevareja būt i runa. Ari še, tāpat kā pilsētā, mācitaji ar skolmeistareem sarīkoja gā-jeenus - manifestācijas par godu cara tētam un kā-dai nebūt uzvarai kaŗa frontē. Sakarā ar daudzeem kritušeem tika atvērtas pilsētās un uz laukeem la-zaretēs preekš eevainoteem, bet nelaime vairakās veetās bij ta, kad līdzekļu preekš tam trūka un at-kal ta paša „taisnīgā“ kaŗa vārdā tika lūgtas dā-vas, ar ko uzturet. Neveenam, kaut cik izcila-kam, valsts vīram no pilsoniskām aprindām ne-ee-nāca prātā šo cilveku isnīcinašanu kā nebūt aptu-rēt, vismaz protestejot. Un kamdēļ tad? Turi-gās aprindas ar līdzekļeem un labeem sakareem eerīkojās siltās veetās un tēreja bez atpakaļskati-šanās valsts devīgos miljonus. Par kaŗa drīzu iz-beigšanu tee nedomaja, bet kam klājās visgrūtāk, tam bij mute jatur ceeti, jo draudeja ceetums un šautenes peelādets stobris. Šai laikmetā uz lau-keem atrasdamees es noslēdzos sevī veens un sīki pārdomaju visu noteekošo neprātu, kur nebūt mežā uz ciniša, jeb laukos grāvmalē uz akmeņa.

Tagad eeelpojot tīro dzimtenes gaisu, klusām uz istabas bēniņeem rakstiju kādu leelaku dramu „Rīts“ 4 cēleenos un citus mazakus darbiņus, kā dzejas un noveles. Istabā mani trauceja un gaiss

bij par smacīgu. Bet lai. Cik ātri kreevu armija eepņema dažas pilsētas un apgabalus Vācijā un Austrijā, tikpat ātri ari atkāpās ar leeleem zaudejumeem, jo šaujāmās lodes sāka peetrūkt.

Eespaidīgās valsts personas peekopa nodevību un tā pamazām sabruka kreevu leelā armija. Beidzot ari atklājās pavisam nesmukas leetas, jo pats kreevu kaŗa ministrs Suchomļinovs tika atstādināts un līdz ar kādu tur Mjasojedovu nodots teesai. Bēdīgi slavenā 1915. g. atkāpšanās no Vācijas eepņemtā apgabala un Polijas, Kreevijā radija leelu uztraukumu. Es lasidams presē asiņainos notikumus beeži grūti nopūtos un vairak reizes nodomāju, kad tas labu galu nebeigsees. Braukadams pa teesam, aizstāvot zemneeku intereses, cik to atļāva kreevu likumi, novēroju, ka jaunatne stāv krustceļos starp veco un jauno pasauli gudrodama.

Satikdamees beeži ar draudzes skolotāju Jēkabu Blodanu, pārrunājām tekošos deenas jautajumus kaŗa frontēs un kulturelo darbību bibliotekas beedribā „Maleena“. Par leelu nožēlošanu skolotāja Blodana es vairs atgreežotees no Kreevijas Latvijā 1920. gadā nesatiku, jo okupācijas nežēlīgā vara bij kādā tur Kurzemes koncentrācijas nometnē viņa spēkus salauzuse un sirsnigais sirmais tautskolotājs, aizstāvedams Latviju, nelaikā bij aizgājis tumšā kapā. Nebij līdzējuši nekādi lūgumi okupanteem, jo vācu vara un viņeem pakalpiģee gariņi bij rūpejušees par to, lai brīvdomatajs, skolotājs Jēkabs Blodans vairs Latvijas saules lēkta neredzetu.

Kaut gan Blodans nebij vairs jauns, pāri 50 gaudeem un nekādas neapsvērtas idejas nekad nebij

propagandējis, bet tomēr bij cilvēki, kureem nelaiķis durās atklātak acīs ar savu taisno, aso kritiku un tamdēļ tagad pee vācu okupanteem viņa pretiņneeki to vareja labi panākt.

Sirmais tautskolotajs gan ir kapā, bet viņa idejas nemirs un dzīvee turpinās sātko kulturas darbu. Tā kā es biju beedribas pēdejaiss sekretars 1915. gadā, tad ari nevareju meerigi noskatitees, kā visa kulturelā dzīve pagrimst. Bez nelaiķa Blodana bij man ari tuvaks cilvēks, gleznotajs Eduards Gruziņš, kurš bij beedribas pēdejaiss preekšneeks. Reti kura deena, kad mēs netikamees un neiztirzajām degošos deenas jautajumus. Daudz laika mēs zeedojām muzai un dailei veentuļi, kur nebūt klusībā un sapņojām par labakeem laikeem. Vecā māksla un tikumi tika pārvērteti un raisiti ceļi brīvai, neatkarigai dabai plašajā pasaules telpā. Nekad es nepeemirsu sila malā apraktos 1905. gada 5 revolucionarus, kurus soda ekspedicija zem draguņu virsneeka Palicka komandas nošāva un bez vārda zemē apraka, nonesot uz kapa kopas dažus zeedus un smeļotees atziņu jaunam pasaules uzskatam, kur svešas būs sāpes un vaidi. . .

Kaŗa bungām skanot bij peenākuši 1915. gada Jāņi, kuri eenesa pagasta klusā lauku dzīvē uztraukumu.

Spaidu kārtā tika ķerti meerigee eedzīvotaji, protams bezzemneeki, preekš tranšeju darbeem, kā ari beežās mobilizācijas nervozeja apkārtni. Šai eedzīvotaju ķeršanā kā galveno lomu spēleja veetejee stražņiki ar uradņikeem un kādu tur peedzērušu varas vīru preekšgalā. Te notika tādas leetas, par kuŗām bij janoskumst, jo ar varu veda noķerto

sev līdz, neprasot pēdejā gribas un vēlēšanās. Divdomīgu lomu spēleja šai traģikomedijā vairaki pagasta barveži, cara varas uzticami kalpi.

Starp šēem upureem biju arī es, kā demokratiskakais ērkšķis, zinamu vīru acīs, kuŗš visu redz un visu dzird. Zem sadzērušos strażņiku komandas un šauteņu švadoņas saķertos upurus noveda ar pagasta šķūtneeku palīdzību stacijā, no kureenes tālāk zem stingras uzraudzības līdz Preedaines stacijai; tur visus izlādeja un nosūtīja atteecigai sapeeru nodaļai preekš tranšeju darba. Viss jau būtu labi, ja še būtu eevērotas kaut minimalās taisnības prasības. Kad biju eepazīnees ar tranšeju strādneeku dzīvi, kā arī labi noklausijees tālumā leelgabalu duņonu, norakstiju gaŗaku sūdzību atteecigam ceetokšņa komandantam, par pagasta veču nelikumīgo rīcību un ar daudzeem paraksteem to nosūtīju pēc peederības. Vēlāk dzirdeju, ka pagasta varas vīri ar strażņikeem esot ļoti nikni bijuši pret mani, bet atrados jau Kreevijas eekšeenē un nezinu ar ko izbeidzās šis lūgums. . . Sapeeru nodaļas uzraugs nodomajis bij, ka esmu laikam kāds nepaklausīgs vāceetis, drīz deva citu veeglaku darbu, pee strādneeku peerakstišanas. Šāds darbs jau pats par sevi nebūtu nekas, ja tikai nemocītu prātu parāk karstā pagasta „runča“ rīcība. Sevišķi vakaros, kad pēc pabeigteem darbeem visi sagājām kādā pussagruvušā rijā, bij drūmāk, jo artilerijas troksnis nāca aizveenam tuvāk. Gulešana jau nu arī nebij deezin cik jauka, jo beeži gulejām meža krūmos, satīnušees svārkos pee smidzinoša leetus, tā kā gluži mitri dažu rīt cēlamees augšā un, rijā uz kailā klona zem smirdošas ma-

chorkas dūmeem jau ari nebij labak. Ilgi un ne-meerigi es klausijos šai cilveces izpostošā troksnī un beeži nosliku domās pee saveem mīļeem ve-
cakeem.

Daudz sapņoju par meerigo, laimigo dzīvi, kurā nicinoši smejas paēdušee. Jauniba, ja ta teešam būtu laba, ja viņu nenomāktu dažādi spaidīgi likumi un eero-bežojumi. Būtu laba, bet tā nebij.

Pārtikas jautajeens jau ari nebij nostādīts kārtīgi, jo privati veikalineeki baidījās tuvotees eera-kumeem, tā kā iznāca ne-ēdušam pavadīt dažas deenas šai drausmīgi rūcošā apkārtnē. Un lai ap-meerīnatu vairakus tūkstošus cilvekus, tur ari vajadzeja daudz pārtikas veelas, bet nebij itnekādas organizācijas šai leetā. Tad ari tee raceji, kuri bij tuvāk zemneeku mājām un tālāk frontes linijai, izķēra retam maizes un sapelejušu desu vedejam visu un tālak atrodošee vairs dabuja tikai zelteri un kādu nosmuletu klingeri, jeb siļķi. Notika biežas otra kabatu iztīrišanas un pa naktim apkārt-
klejošana pee citeem darba rūķeem, varbūt, kādu maizes gabalu dabujot.

Kad novēroju, ka te nav nekādas organizācijas pārtikas apgādāšanā, kā ari veens uz otru skatījās caur pirksteem un pee tam katru nedeļu pee nau-
das izmaksas eetureja katram strādneekam par vairak deenam nopelnito algu, tad redzeju, ka vis-apkārt valda pilnīgs sabrukums, kamdēļ vilku sa-
vas atteecīgās konzekvences un drīz tāpat kā at-
nācu, ari aizgāju. Dzirdēju, ka alga sarakstos da-
žeem turpinajotees, kaut viņš ari tur vairs nebūtu
un izmaksas kungi jau zinot, kur viņu likt. Bez
tam savādi man izlikās, kad pee algu izmaksām

netika prasīts nekāds paraksts par naudas saņemšanu, tā kā šē varena būt dažadas ļaunprātības un pateesības sagrozījumi. Bet šinī leetā naudas saņēmējs bij nulle un itneko nevarena tur darit. Algu izmaksatajs atzīmeja sarakstos to, ko viņš gribeja.

Var jau būt, kad tādu valsts un strādneeku krāpeju nebij daudz, bet kāda tam visam bij garantiņa. Nekāda. Un šinī gadijeenā, kur strādneeku ir vairak tūkstoši, viss bij eespējams un nelabas baumas šai leetā stipri bij tur izplatitas.

Kad Kurzemes leelakā daļa jau bij vācu rokās, kā Leepaja, Ventspils, Kuldīga, Talsi, Tukums un Jelgava, tad pamazam atkāpās ari tranšeju raceji uz Rīgas pusi.

Leeli un mazi ceļi bij kā nosēti no atkāpjošēem kaŗa bēgļēem un ko tikai šē nevarena eeraudzit?... Vissatricinošakos skatus, kuŗi paliks ilgi atmiņā. Gan veci, gan jauni, gan bērni, gan sirmgalvji ar izbailu izraudatām acīm, sakumpuši steidzās uz preekšu, tālāk no tuvojošām kaŗa breesmam. Daudzus redzeju, kuŗi no kaŗa šausmām pārņemti bij zaudejuši līdzsvaru un izmisuši zem lūpām ko ne būt murmināja, peeminot kazaku draudus, dzimtu māju dedzinašanu un žvindzošās vācu lodes. Dažs bēglis savā uztraukumā bij paņēmis līdz visu to neecīgako, nevērtigo mantu. Tur bij brauceji gaŗās oŗēs un mazos ratos, kājneeki leelām paunām un mazeem bērnu ratiņēem, turpat lopiņi ar cilvekeem kopā. Vājakee dzīvneeki, kuŗi nespēja līdzī deezi cik ātri eet, tika atstāti ceļā, jeb par smeekla naudu pārdoti. Uztraucošās baumas veena par otru nāca drausmīgakas un to izplatitaji bij vaj visās ceļa malās un lee-

lakos ļaužu saplūdumos. Vārda teešā nozīmē bij tādi ļaudis, kuri uz šādām baumām pildija sev makus un tad nozuda Kreevijas eekšeenē, sapērkot no izbeedeteem bēgleem par lētu naudu vērtigas mantas, pirmā kārtā mājas kustoņus un citas leetas. Pa Kalnceema šoseju uz Rīgu bez tam steidzošā kārtā kustējās kāda artilerija, kuņas zirgi bij saminuši vairakas aitas un kādu mazu bērnu. Nu skats teešam bij sirdi stindzinošs, kuru nevaru aizmirst. . .

Šis kaŗa breesmas un posts ir neaprakstams. Un kaŗa deevinataji, patriotiskee klauni bij neģēligakee cilveces materialās un garīgās kulturas postitaji. Lāsti viņeem no kritušo lūpam līdz ar kapitalisma ceetoksni. . .

Nokāris zemu galvu, jūlija mēneša beigās eennācu vecaku siltā istabiņā un stāstīju teem tos šausmu peeredzejumus, kādi nav dzirdeti līdz šim vēsturē. Vecaki mani saprata un par viņu bālajeem vaigeem noriteja rūgta asara. . .

Atgreetees redzeju meerigi snaužot veetejos zemneekus un tukšus salmus kuļot Veesigās beedribas zālē. Šoreiz vairs nebij ilgi lemts man še palikt, jo kaŗa troksnis ar leelgabalu kanonadi tuvojās pa pēdām. Gribeju vēl modinat snaudošos pagasta elementus uz kulturelaku darbību, aizmirstot visas sāŗes un kaŗa breesmas, bet to nevarēju, jo izrādījās, ka esmu ar savu cilveces mīlas un dailes uzskatu palicis veens, kamdēļ augusta mēneša beigās ar citeem beedribas vīreem nosūtīju drošā veetā bibliotekas beedribas „Maleena“ grāmatas uz Maskavu „Obščestvo gramatnosti“. Pēc kam ar

sirds drebešanu taisijos tālā, nezinamā ceļā ar jaunako māsu Mariju.

Tētiņš ar māmuliti redzedami, ka jaunakee bērni pošas tālā ceļā palika aizveenam domigaki un klusaki. Kad peenāca vakara krēsla, brālis Peteris atbrauca ar savu zirgu mūs aizvest. Ilgs, mitris skūpstis mīļeem vecakeem, vecās mūra ēkas stūrī, rati klusām sāka ritet uz preekšu. . . Kā atbalss skaļš raudu kleedzeens atskaneja kalpu ēkas galā no diveem salīkušeem vecišeem, kuņi pavadija pēdejo reizi savus bērnus, nezinamā tālā svešumā. . . Kāds šausmīgs cilveku darbs, šis kaļš, grūti nopūtās sirds un acīs parādijās rūgtas dzimtenes sēras asaras. Klusi ripoja veenkārše rati pa smilšaino ceļu nakts tumsā uz tuvejo staciju, Atašeeni. Leelgabalu dunoņa arī še jau bij atnākuse, jo Jēkabmeests no vācu kaļaspēka jau tika apdraudets. Klusi, ne vārda neminedami atstājām dzimtenes laukus un atmatas. Uz rīta pusi jau braucām pāri leelakam purvam un ap brokastlaiku nokļuvām stacijā. Pēc dažām stundām eeradās arī vēl daži citi paziņas no apdraudeteem apgabaleem. Labi kreetns pulciņš tauteešu sēdamees pārpilditā Krustpils vilceenā un braucām uz Maskavu. Neveenam no mums Maskavā nebij paziņu, kur peestāt, kamdēļ braucām uz zilu gaisu, bez kāda tālāka mērķa. Maskavā, Ventspils stacijā mūs sagaidīja bēgļu pārstāvji no Maskavas Latveešu biedrības Bēgļu apgādāšanas Komitejas, kuņi deva pirmos vajadzīgos norādījumus. Sevišķi izcilus labvēlibu bēgļeem parādīja komitejas darbīneeks Hermans Kaupiņš, bet veens, otris veenaldzigi noraudzijās uz sabraukušeem bēgļu plūdeem. Pee-

vakarē mūs noveetoja kādā jaunatveramā patversmē Tjeplij pereulkā Nr. 14. Savāda sajūta apņēma, kad noveetojamees uz dēļeem taisītā guļu vee-tā. Izejas jau ari citas nebij, līdzekļi pārāk ne-cigi. Drīz eepazinos ar advokatu Peteri Kaulu, caur kuru es paliku tai pašā patversmē par pārzini, vēlāk manā pārziņā nāca vēl citas patversmes. Darba bija pilnas rokas nabaga bēgļu apgādašanā. Katru deenu visas patversmes tika apmekletas un bēgļeem doti vajadzīgie padomi. Kā ari katru deenu jābūt bij bēgļu komitejā dēļ dažādām in-strukcijām. Ar savu darbu bēgļu apgādašanā biju apmeerinats un preecajos, kad varu sneegt kaut mazu druciņ palīdzības zaudejušiem dzimteni un visu, kas dārgs. Starp bēgļeem bij ari spēcīgi dar-ba spējīgi vīreeši, kuři dzīvoja patversmēs ilgāk, nekā to atļāva no komitejas izdotee noteikumi, kamdēļ tādeem iznāca dažas neērtības.

Nepegreezu un zinams ari nevareju peegreezt sevišķu vēribu katram sīkumam, jo galvenā kārtā palīdzību bij jāsniedz pirmā kārtā teem, kuŗeem bij visgrūtāki apstākļi.

Tai pašā 1915. gadā rudenī nobrauca kaŗa vēt-ras dzīti uz tālo Sibiriju vairaki mani radi, atstājot mājas un dzimto sētu svešu ļaužu saimneekošanā. Maskavā ari es eepazinos ar vairakeem rakstnee-keem, mākslineekeem un sabeedriskeem darbinee-keem, gan tauteešiem, gan cittauteešiem, kuŗu vi-dū pavadīju dažu labu brīvaku minuti. Ari gaŗos zeemas vakaros nodevos literariskam darbam savā neleelā bēgļu patversmju iztabiņā. Šai klusā ista-biņā tika ne veens veen projekts būvets, zinams uz smiltim, jo no ta ir maz kas peepildījees, izņemot

saulaino atmiņu par nabaga bēgļu apgādašanu un viņu žēli sāpīgos vaibstus.

Kad bēgļus apmeklēja, vaj tas būtu deenā, vaj naktī, tad viņi kā bērni preecajās par apmekleju-
mu un katris sūdzeja savas bēdas. Vajadzeja visu
uzklausit un dot vajadzīgo padomu. Manās patver-
smēs ilgaku laiku uzturējās gleznotajs Julijs Kra-
stiņš un Eduards Gruzīņš, kā arī vairaki skolotaji,
skolotajas un citi inteligēnti kaŗa bēgļi. Tā kā
mana atlīdzība bēgļu apgādāšanā bij neecīga, kna-
pi iznāca preekš veenkāršakām ēdamveelam, par
to arī nesūdzejos, bet preekš apava un apgērba
neka, tad es pacēlu jautajumu pee komitejas vī-
reem paaugstināt patversmju pārziņeem algas, jo
noplīsušam ar issalkušu dūšu sagurst arī prāts svē-
tigā glābšanas darbā. Neatradu es pee komitejas
dzirdīgas ausis, jo komiteja ar Peteri Zāliti preekš-
galā bij citadās domās, kamdēļ 1916. gada augu-
sta mēnesī izstājos no tās un ar rūgtumu sirdī šķī-
ros no eemīlotā darba lauka.

Japeezīmē, ka visi bēgļu komitejas darbineeki
saņēma zinamu atlīdzību par savu darbu un no
zila gaisa, kā daži varbūt domā, nevareja vis iz-
tik. Kaut gan veens, otris darbineeks bij materiali
labi nostādīts un pilnīgi vareja strādat par brīvu.
Komitejas štats rekrutejās no kaŗa bēgļeem un vee-
na daļa bij gluži bez kādeem līdzekļeem.

Starp komitejas darbineekeem bij dažādu pro-
fesiju darbineeki, kā rakstneeki, žurnalisti, sabee-
driski darbineeki, advokati, ārsti, skolotaji, paga-
sta rakstveži, muižu pārvaldneeki, skolneeki un da-
žādi inteligēnti kaŗa bēgļi. Tā rakstneeks Atis

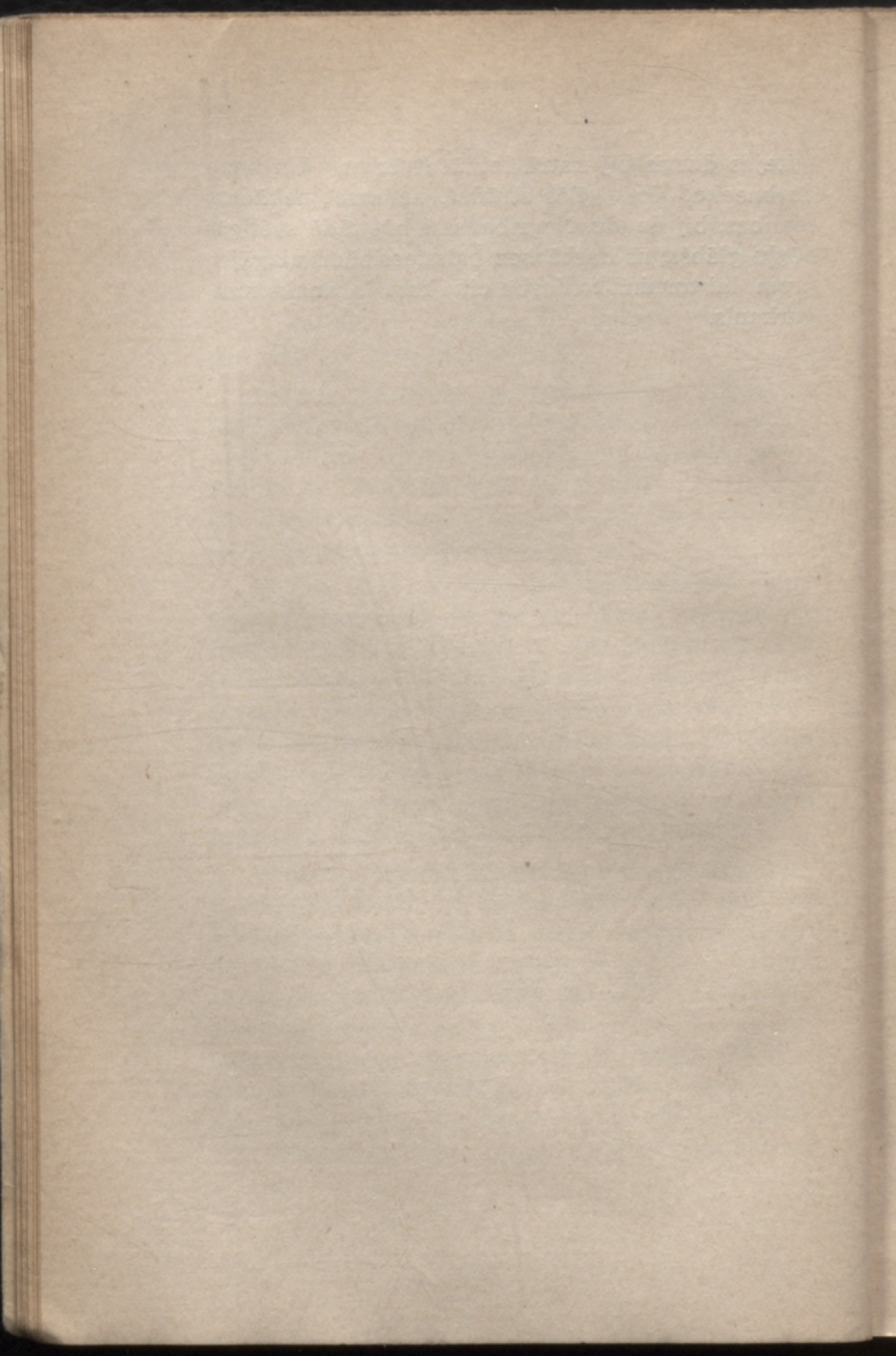
Ķēniņš, advokati: J. Šmids, P. Kauls, Valdmans, Kubdancs, skolotaji Peters Zālits, Jānis Pavars, akteers A. Gulbis, Migliņš, Jansons, Putniņš, Lasmans, Pavils Dauge, Hermans Kaupiņš, Austrā Baldone, Melita Pute, Birze, Enziņa, Maurite, dzejneeks Fallijs, Dr. Alberts, Dr. Beldaus un daudz citu leelu un mazu darbineeku.

1915. g. novembra mēnesī negaidīti pēkšņi no bēgļu apgādašanas darba šķīrās uz mūžu dzejneeks Fallijs, drusciņ vēlāk, 17. janvārī 1916. gadā, nomira ar tifu bēgļu ārsts Dr. Alberts. Leelās sērās komitejas darbineeki abus mirušos apglabāja cittaubneeku kapos Maskavā.

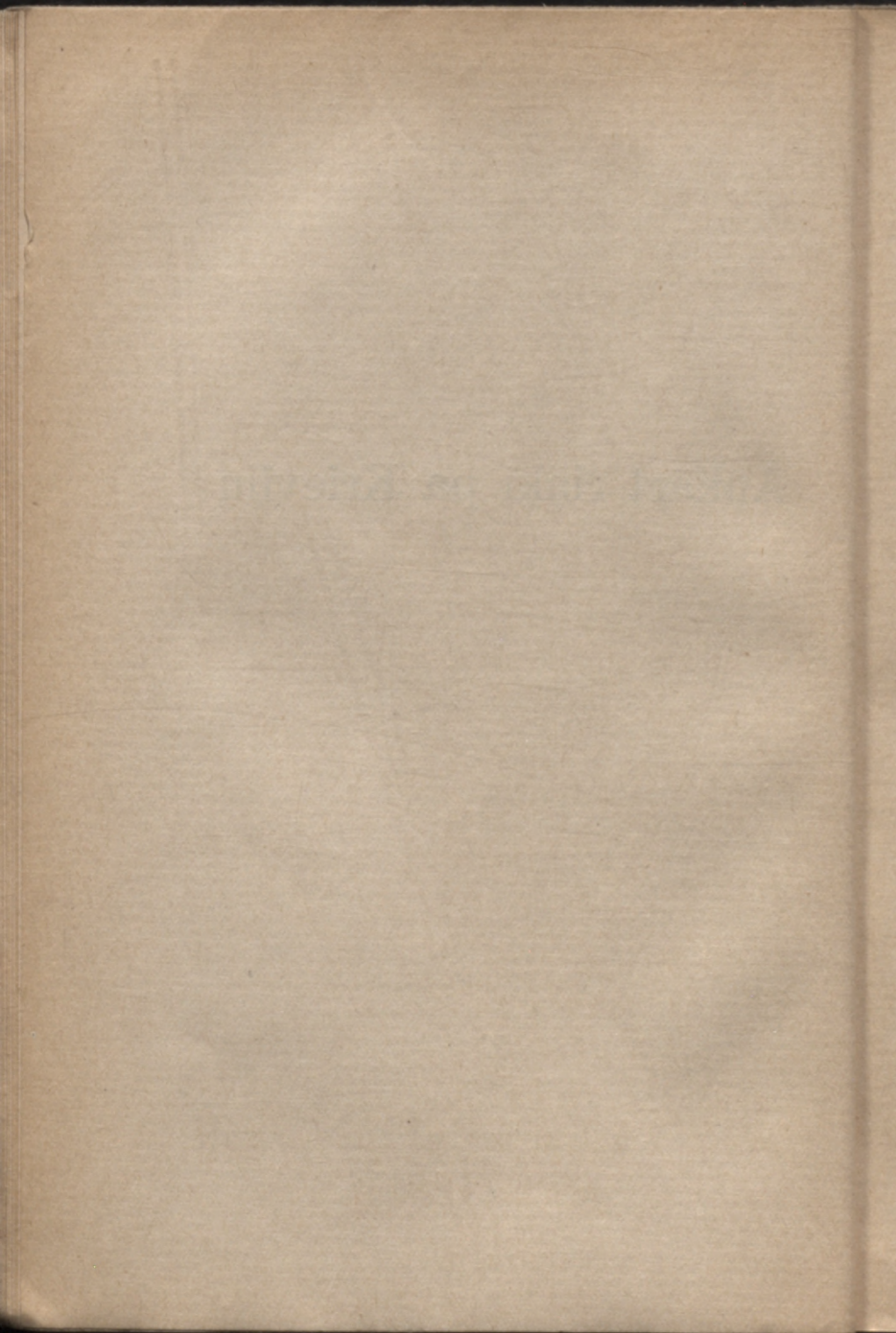
Kad 1915. gada vasarā eesāku strādat bēgļu apgādašanas komitejā, tad no sākuma vēl tika noturētas darbineeku sapulces un pārspreesti daži svarīgi jautājumi bēgļu apgādašanā, bet drīz tādas sapulces tika likvidētas, jo Maskavas Latvešu biedrības preekšneeks Tomševics un bēgļu komitejas preekšneeks P. Zālits ar saveem peekritejeem nebija ar tādu stāvokli meērā un veenā no pēdējām sapulcem abas opozīcijas sanāca asā konfliktā.

Zālits nepeelaida apspreešanā sev nepatīkamus jautājumus un sapulci slēdza, bet Pavils Dauge, kā komitejas preekšneeka beedrs to turpināja. Ši arī bija pēdeajā darbineeku kopejā sapulce, jo kreisai opozīcijai bija jācees klusu un jaklausa ko lemja veeni paši komitejas vīri. Šādos apstākļos arī nevareja vairs būt runa par pareizu bēgļu apgādašanu, jo daudz negatīvā nemaz nenāca deenas gaismā. Bet ja kāds komitejas darbineeks eedrošinātos citādi domāt, nekā to noteica komiteja, tad ko-

mitejas durvis bij katrā laikā atvērtas. Un bezdarbneeku, kas vēlās strādat, neprasot nekādas tiesības, bij daudz. Negribedams būt tādā svētīgā bēgļu glābšanas darbā bez balssteesībām, aizgāju prom, lai turpina to darbu citi, kam lokanaks mugurkauls.

Apkārt riņķi pa Krieviju

Apkārt riņķī pa Krieviju

Pēc izstāšanās no Bēgļu Apgādāšanas Komitejas tūlit aizgāju dzīvot privatā dzīvoklī. Eesākās darba meklēšana, kuŗa, zinams, nebij deezin cik veegla. Beidzot ar leelām grūtībām dabuju veetu.

1916. gadā tika organizeta kāda jauna organizacija pee Zemkopibas ministrijas, armijas apgādašanai ar tauku veelām. Pa visu plašo Kreeviju bij vairakas saldetavas, kuŗās glabajās dažādas tauku veelas, preekš eedzīvotaju patēriņa un kara laikā speciali preekš armijā vajdzibam.

No šīm saldetavam tad ari ņēma gaļu, dažādos veidos un pārveda, speciali preekš tam būvetos ledus vagonos, uz fronti kareivjeem. Pārvadašana notika ne tikai zeemā, bet ari vasarā, viskarstākā laikā, kur tauku veelu vagoni dažreiz atradās ceļā pat veselu mēnesi.

Lai zinātu ledus vagonu tehnisko uzbūvi, dzelsceļu satiksmes vispārejos noteikumus, kā ari tauku veelu sagatavošanu un pārvadašanu dažādos veidos, tad vajadzeja nobeikt atteecigus kursus un tikai pēc tam stātees atbildīgā darbā. Bez augšā minetām praktiskām zinašanām vajadzeja zināt ari armijas reglamentu un galvenais goda atdošanu, pēc tituļeem un rangeem.

Tā saucamee saldetavu punkti bij sākot ar Archangeļsku zeemeļos un Kaukazu deenvidos. Sibirijā līdz Barnaulai, Novo - Nikolajevskai un vi-

dus Azijā līdz Aralu jūrai. Dzīve zinams bij pastāvīgi uz dzelzsceļem, vagonos. Un par kārtīgu atpūtu nebij nekāda runa. Siltās istabās vareju izguletes tikai pārbraucot no komandējuma, kurš parasti vilkās kādu mēnesi, jeb vairak. Tā kā man Kreevija nebij deezin cik daudz pazīstama, izņemot Peterpili un Maskavu, tad ar leelako preeku devos ceļā, lai ne tikai pelnītu maizi, bet arī lai eegūtu dažādas zinašanas par kreevu tautam, viņu dzīvi, parašām un kulturelo stāvokli.

Sastādīju eepreekš jau veselus maršrutus, uz kupieni braukt un kādas ziņas tur eevākt, jo saldetavu punkti, kā jau teicu, bij visdažādās veetās, kā leelās, tā mazās pilsētās, un dzelzsceļu mezglos. Leelakās pilsētās saldetavas bij vairakas un tādā kārtā notika tur savstarpeja konkurence, dēļ peļņas.

Kad kursus biju beidzis un kabatā vajadzīgā apleeciba, tad uzvilku atteecīgu Zemkopības ministrijas kaŗa eerēdņu tēŗpu un stājos jaunā darba laukā, armijas apgādašanā ar tauku veelam.

Pirmā komandešana sākās uz deenvidus Kreevijas pilsētu Astrachaņu pee Kaspijas jūŗas, kur leelakā Kreevijas upe Volga eetek jūrā.

Par ceļa beedri man tika peekomandets kāds kreevs Krupuņikovs, kurš bija gan labi gados, bet neko daudz no dzīves nebij mācījees. Viss viņam izlikās salkans un svešs. Jaunu atziņu tam nebij un var teikt īsts burta kalps. No Maskavas izbraucām vēlā vakara stundā pa Kazaņas - Rjazaņas dzelzsceļu. Vilceena vagoni ripoja uz preekšu un gar acim pagāja gaŗam pilsēta pēc pilsētas, gan mazas, gan leelas, gan tīras, gan netīras. Pēc pus-

otras deenas brauceenā biju jau Saratovas guberņas galvas pilsētā Saratovā, kur bij japārsēžas citā vilceenā.

Laiks bij karsts un putekļains. No Saratovas ir ļoti skaists skats uz Uralu kalnu grēdam, jo viņa atrodas uz Volgas labā krasta un līdzienā apkārtne tāli ir apskatama. Man še visādi būtu labi paticees, ja tikai daudzee putekļi neskreetu acīs. Tāpat jamin Tambovas pilsēta, kuŗa caur vagona logu skatotees atgādināja dārzu pilsētu, jeb vasarneeku nometni, ar savām baltām ēkām un zaļeem jumteem, kuplu koku paēnā. No Saratovas teeši vilceens neet uz Astrachaņu, Volga priekšā un pār to tilts nav būvets. Jasēstas glītā pasažeeru kuģī, kuŗš liču ločeem pārved pāri Volgai otrā pusē, pee Pokrovskas.

Šā vilceena vagoni ir daudz veenkāršaki, nekā līdz Saratovai, jo šo apgabalu apdzīvo kulturas ziņā zemu stāvošas tautas, kā: kalmiki, ķirgizi, tatarī un citi, tamdēļ ari gandrīz viss vilciens sastāv no ceturtās klases vāgeem, izņemot kādus pāris trešās klases. Tagad bij ko redzet, jo te sākās deenvidus stepes ar savām leelām, retām, sausām zālem un atsevišķeem aseem koku krūmeem, kā ari veseleem apgabaleem no veenas pelekas smilts. Jau labi tālu pa vagona logu var redzēt, vilceenam pa labi, sāls ezeru Eltonu, kuŗš karstā saulē mirdz kā briljants. Nopreecajos par šeem skateem un tuvojos Baskunčaka ezeram un leelakai peestatnei. Deenvidus augļi še bij daudz, pilns stacijas perons un par lētu maksu vareja noēstees cik tik negribas. Beidzot eebraucu Astrachaņā, kur stacijā sagaidīja mūs jau daži agrak atbraukuši darba beedri. Sa-

ratovas putekļi preekš Astrachaņas nav nekas. Pate pilsēta no stacijas atrodas kādu puskilometru un jabreen uz to pa karstām smiltim. Veetejee deenvidus eedzīvotaji ar saveem vīnogu kurvjeem, arbuzeem un dīņam stāv noputejuši smiltīs un gausi noraugas, kā veiklee atbrauceji ātri aizeet un uz šeem pat acis neuzmet. . .

Noveetojamees kādā tur otrās šķiras veesnicā. Vispirms, zinams, tika eeбайдitas lētās vīnogas, 5 kap. mārčiņā un citi deenvidus saldumi. Pilsēta nav glīta un visas celtnes apputejušas, bez kādas krāsas, vārgi noraugas, kā aizripo deenvidneeku saldee augļi uz Kreevijas eekšeeni. Kā publiska veeta ir Gubernatora zaļais dārzs, kurš vakaros ir pilns no dažādām raibām krāsām un tur dzird ari dažādu tautu valodas. Astrachaņā ir ari tramvajs, kurš eet pa pāris leelakām eelam. Visdzīvākā kustiba noteek uz Nemeckajas eelas. Tautibu ziņā še ir pilnigs mistris, jo te var satikt, ne tikai kreevus, ukrainus, tatarus, kalmiķus, ķirgizus, bet ari persus, gruziņus, kazakus, latveešus, poļus un dažādus kaŗa gūstekņus un lepnos mundeeros ģērbtus kaŗa un civileerēdņus. Saule stāv augsti pee zilām debesim un karsti cepina svaigos eebrateeju ģimjus. Eedzīvotaji pa leelakai daļai nodarbojas ar vīkopību, zveju un tirdzneecību. Kulturas dzīves es gandrīz nekādas tur neredzeju, ja neskaita dažas seklas ballites un veegla žanra teatra izrādes. Jasargajas eebrateejeem sevišķi no malarijas slimības, jo klimatiskā pārmaiņa ar Kreevijas centru ir leela un savu eespaaidu atstāj siltzemju augļu eebaudišana vairak kā vajaga. Astrachaņā nodzīvoju kādas divas nedeļas un labi pil-

sētu apskatīju. Tad ar 8 vagonēem svaigas gaļas, kopā ar Krupenikovu, atvadījamees no šeeem ellīškeem Astrachanas putekļeem un atsevišķā kalpotaju vagonā devamees ceļā uz fronti, pee Minskas. Šoreiz vilceens gāja daudz lēnāk, kā jau preču un pee Saratovas mēs nokļuvām pēc ilgaka laika. Mūsu pavadamos vagonus pee Saratovas noveetoja kādā leelakā prāmī uz kuģa. Laiks ari bij apmetees vēsaks. Ceļa maršruts gāja caur Kozlovu, Raneburgu, Ļeva Tolstoja miršanas staciju Astapovu, Volovo, Garbačevo, Suchinič, Smoļensku, Oršu un Minsku. Pēc kādām desmit deenam pēc izbraukšanas no Astrachanas ar vairakeem rai-beem peedzīvojumeem nokļuvu beidzot Minskā. Še teeši nevoreja nodot gaļu, bet bij javed tālāk tuvak frontes linijai. Un kādā mazā stacijā, no-devuši intendanturas noliktavai, raudzijamees ar preeku jau ceļā uz izejas punktu Maskavu. Pēc mēneša prombūtnes atgreezos Maskavā pēc jauna komandējuma. Nokārtojīs dažās deenās sīkas ģimenes padarišanas, septembra mēnesī taisījos jaunā komandējumā, jo eekš tam sastāveja viss mans darbs. Otrā komandēšana bij turpat uz Astrachanu. Jaunu peedzīvojumu daudz nebij, ja neatskaita to, ka šoreiz ceļa maršruts bij drusciņ citads, nekā pirmo reiz. No Astrachanas gala stacija bij adreseta Gomeļa. Tagad tikai braucu no Kozlovas caur Grjazeem, Elecu, Orlas pilsētu un Brjansku. Kamdēļ ceļā man iznāca būt apmēram mēnesi, tas izskaidrojās ar to, kad leelakos dzelzsceļu mezglos japeepilda vagonos bij ar dzelzsceļneeku palīdzību ledus, preekš saltuma radišanas. Parasti no izejas punkta armijai adresetee vilceeni ne-

kad netika adreseti līdz galam, bet līdz leelakai intendanturas noliktavai. Tā ari šoreiz, Gomeļā pāradresseja tālāk un braucu uz Luņinecu, no tureenes uz deenvideem, Sarni, kur ari tiku cauri. Beeži iznāca caurām naktim negulet, jo kāda nebūt ķibeles notika leelakā centrā, kur vilceenu preekš frontes bij daudz un katram savs svarīgs eemeslis būt pirmam nolaistam tālāk, mērķim tuvak. Tā kā leelakās pilsētās vilceeni uzskavējās ilgāk, nekā mazās, tad katru reizi, ko peebraucu kādai pilsētai klāt, veicīgi veen steidzos uz pilsētu, apskatīt pirmā kārtā dabas jaukumus un to, ar ko pilsēta vairāk lepojas. Eedzīvotaji pa leelakai daļai katrā pilsētā vispīrms stāstija, kur atrodas gubernatora pils un katedrale, tā kā man teeši viņa interesetu. Orla man patika ar savām glītām mājām, atrasadamās pate uz uzkalniņa. Zinams no katras pilsētas eegādajos skatu kartiņas un eetureju kādā veesnicā kreetnu maltiti, jo dzelzsceļu bufetēs jau nebij deezin cik labs ēdams. Pa tam jabrauc bij pāri deenas bez kreetnas stacijas un ari ēšanas, ar sausu maiziti, jeb veenkāršo ēdamo, kāds nu atgadījās zinamā stacijā.

Netālu no Sarneem biju aculeecineeks kādai dzelzsceļa katastrofai, kuŗā tika nonāvēti daži konduktori un mašinists. Vagoni, kā spēļu mājiņas bij sakrituši dziļā gravā veens uz otra ar salausteem sāneem un norautām asim. Drūmi nopūtos par šo smago katastrofu un eedomajos, ka atkal kuŗš ir vainīgs šai nelaipei, kur spēcīgi vīri, atstādami ģimenes, ir gājuši bojā. No frontes atgreežotees ar etapa vilceenu, kur gadījās, kur ne, niknis kāds kuŗa apgabala komendants un sāka veenu, otru

brauceju no frontes bārgi svētit ar daiļskanigeem matuškas vārdeem. Nemeers vagonā bij līdz kamēr etapa vilceens izgāja cauri draudošai frontes linijai un pārsēdos uz citu vilceenu. Negulejis, izmocīts no klaudzošās vilceenu dzīves, jo ne katru nakti vareju arī atrast veetas pasažeeru vagonā, kur varetu nosnaustees, jo II. klase bij pilna ne tikai ar virsneekeem, bet arī ar kareivjeem, kuŗi koridorī mudžet mudžeja, jutos dažbrīd pavisam paguris. Beeži peespeedos kur nebūt pee vagona seenas tā i aizmigu līdz kamēr dzelzsceļa konduktors neparauj aiz pleca ar vārdiem: „Kungi, jūsu biļete?“ Nereti izbaudiju arī saniknoto kaŗavīru dusmas. Un viss tas dēļ kāda tur kapitāla uzvaras, kura kā nenāca, tā nenāca. Trešā komandēšana bij uz Vidus Aziju pee Aralu jūras, pēc zivim. Šoreiz braucu caur guberņas pilsētām Rjazanu, Samaru un Orenburgu. Pee Batrakeem vilceens eet pār Volgas tiltu, kuŗš skaitas veens no leelakeem dzelzstilteem Kreevijā. Līdz Orenburgai nekas sevišķs mani nesaistīja, jo līdzīgi jau bij daudz kas redzēts, bet no Orenburgas sākās Vidus Azijas gleznas.

Katrā stacijā vareja redzet veetejos eedzīvotājus ķirģizus, sartus un citus deenvidneekus, tērpušos pelekos, gaŗos svārkos un aitādu kaŗokos.

Braucu guļamvāģī un gandrīz caurmeegā, jo apkārtne bij tik neredzēti sveša un savada, ka gribejās dziļāk eekalt atmiņā visu redzēto. Pilsētā Akjubinskā sevišķi daudz bij ķirģizu ar saveem mazeem zirgeem un leeleem kameļeem, kuŗi izpildīja ratu veetu. Tad nāca kāda leelaka kalnu grēda, kuŗai vilceens brauca dažādus līkumus ga-

rām. Te bij redzama akmeņogle un dažāda cita rūda un sarkana ceeta masa. Kalni izskatījās caur vagona logu kā neleeli vulkanu krateri, kuņi sen kā būtu atdzisuši. Pee Orenburgas vēl bij redzami zaļi krūmi, bet jo tālāk vilceens gāja, jo klajaka un tukšaka kļuva apkārtnē. Vairaku simtu kilometru plašumā sāka steeptees veenīgi smilšu tukšnesis, kur no zaļas zālītes nebij ne vēsts, tikai sausā smilts. Pēc kādām divi ar pus deenu brauceena nokļuva vēlu vakarā Aralu jūras stacijā, kur mani jau sagaidīja citi darba beedri. Kādu puskilometru no mazās stacijas atradās pee pašas jūras mazs meestiņš no apmēram kādām simtu mājelem, pa leelakai daļai celtām no kleķa, un dažām koka veenstāvu ēkām. Kleķa būdās dzīvoja gandrīz veenīgi veetejee ķirgizi un sarti, tā saucamee turigakee, bet visa nabadzīgā eedzimto šķira dzīvo no brezenta celtās teltīs, kā vasarneeki un viņu stāvoklis ir bēdīgs. Kamēr turigakee tirgojas meestiņā ar aitu gaļu un citām precem, tikmēr nabadzīgakee pelnas pee vagonu lādešanas un citeem darbeem. Kleķu būdas eekšeene neko daudz neatšķiras no brezenta teltīm, jo kā veenā, tā otrā ir bez grīdas, uz sausām smiltīm. Pa naktīm viņi pārklāj voilokam līdzīgu audumu un uz ta viņi guļ. Labi apskatīju arī teltīs, līdzīgas čiganu būdam. Dažas bij leelas ģimenes ar vairakeem bērneem, kuņi, zinams, netīri un ar augoņeem. Tīri žēl bij noskatitees, kā viņi, ķirgizi un sarti nekopj savu meesu. Ķirgizeem un sarteem ir sava īpatneja valoda un „kultura“. Bet turigakee prot arī kreevu valodu un tādā kārtā sarunajas darba un citos jautajeenos. Tautas ir meermīligas dabas, bet uz

Eiropēšiem pastāv zinama neuzticība jau no senlaikiem.

Meestiņā noveetajos kādā restorāna mazā istabiņā. Šo restorānu tureja viens kreivu zemnieks, kurš par kādeem tur nozeegumeem jau labi atpakaļ esot atsūtījis un tā šie eerīkojees. Maizes ceptuviturēja kāds armenis, arī izsūtījis uz šo neauglīgo apgabalu. Godīgu cilvēku, kuŗi šie būtu apmetušie labprātīgi uz dzīvi, bij ļoti maz, jo tukšnešainā mūžīgā smiltī neveens negrib dzīvot. Kā izcilaku veetu eepņema Hivas un Bucharas zvejniecības sabiedrība, kuŗa izmantoja jūrā ķertās zivis un eksportēja tālāk uz Kreeviju.

Aralu jūra ir uz zemas veetas, krasti gandrīz līdzeni ar zemi, tikai retumis pacēlās kāds augstāks krasts. Dibens no radzem un smiltīm, tā kā ūdens ir skaidris un mazleet sāļš. Aralu jūrā arī esot atrodams zelts un netāļu no meestiņa teešam atradu kādu zelta apstrādašanas fabriku, kuŗa pašlaik vairs nedarbojās. Aralu jūras krastos ir spilgti redzami vairaki zemes slāņi, nogrupejumos, ceetās masās, kuŗus izpētot geologeem būtu viens, otrās jēdzeens skaidraks par zemes kārtas un slāņu mācību.

Tālāk no krasta ir redzama jūrā sala, kuŗa esot veenīgā. Apkārtņē neredz nekādu zaļumu un es brīņejos, no ka ķirģizi un sarti var šie pārtikt, tik neauglīgā apvidū, bet dabuju zināt, kad visas ēdamas veelas, izņemot gaļu, teek eevestas no Orenburgas, jeb Taškentas. Veenīgā gaļa leetošanā peenemta aitu, kuŗa maksāja 1916. gada rudenī tur tikai 5 kapeikas mārciņā. Ne ratu, ne citu kādu vāgu viņeem nav, bet visu nastu neseji ir pa-

ceetigais un peeticigais kameelis, bet preekš ātrakas satiksmes, maza auguma, tā saucamee ķirgizu zirgi. Aitam, kameeļem un zirgeem baribu peegādā no citeem apvideem. Kad es jautaju stacijas preekšneekam: „vaj viņam patīk še dzīvot?“, tad bēdīgi galvu nokāris žēlojās par nepanesamām smiltim un būtu ar visleelako preeku braucis kur citur, ja veen varetu darbu atrast. Ne tikai stacijas preekšneeks, bet arī Hivas - Bucharas kalpotāji nebij apmeerināti ar smilšaino apkārtni. Istabā, kurā es apmetos pastāvīgi bij uz grīdas daudz smiltis un ko tikai iztīrija, to otrā deenā bij tāda pate smilšu kārtā. Aralu jūras meestiņa sargs bij kāds ķirgizs, jo viņš prata veetejo eedzīvotāju valodas un arī zināja, kādi teem vairak trūkumi. Dažbrīd smeekligi jokainus stiķus viņš izveda eedzīvotāju starpā. Netāļu no meestiņa ir muchamedāņu kapsēta, eekš veenām smiltim, bez kādām robežām. Bagatakeem eedzimteem bij uz kapa uzstādīti mūra stabiņi, bet nabadzigeem nekas, pat paaugstinājuma nebij.

Kādā peevakarē peenāca ziņa, ka sakarā ar kaņadeenesta esaucameem eedzimteem ķirgizeem un sarteem, preekš pozīciju darbeem, esot izcēlušees nemeeri un eedzimtee apbruņojušees ar dunčeem iznīcinot visus baltās rāsas eedzīvotājus. Ari mēs apbruņojamees un gaidījām nemeerneeku tuvošanos. No aprīļa pilsētas Kazalinskas tika izsaukti papildu spēki, vairaki kareivji, drošībai. Gandrīz visu nakti nodežurejām, bet nemeerneeki neatnāca līdz mums un tādā kārtā visas mūsu bailes bij veltas. Vēlāk dabujām zināt, ka veenā sādžā ķirgizi ar sarteem esot sadūruši un nogalina-

juši vairak simtu cilveku. Kārtību nodibinat tur izsūtija kareivju nodaļas, kuŗas drīz nomeerinaja sadumpojošos dzelteno rāsu. Pēc triju nedēļu nodzīvošanas šai Vidus Azijas smilšu tuksnesī braucu atpakaļ uz kaŗojošo fronti, Kreevijas deenvidvarkaros pee Černoviceem. Jaatstāj bij skaidrās zilās debesis un silta saule. Lai gan bija novembra mēneša beigas, tomēr es staigāju veeglos svārciņos, bez mēteļa un nekādu saltumu nesajutu, bet toteesu dažas naktis bij vēsas.

Saulainā rīta stundā sēdos pārpilditā Taškentas pasaŗeeru vilceenā un braucu atpakaļ. Ko tuvojos Orenburgai, sajutu leelu vēsumu un eebraucot pašā pilsētā atradu leelu kārtu sneega. Tik pēkšņa klimatiski pārmaiņa atstāja uz mani sliktu eespaidu un dabuju veeglu influenci. Tālāk braucot jau visur preekšā bij pilnīga zeema un nokļūt līdz mērķim iznāca deezgan grūti. Pēc leelām grūtībām nokļuvu atkal Maskavā, kur mani saņēma ar smaidošām sejām veens, otrs darba rūķis. Šoreiz neiznāca ilga uzkavēšanās un steidzīgi man bij j aizbrauc ar saldetavas mašīnu daļām uz tālo Omskas pilsētu Sibirijā. Ceturtais komandejums tā tad iznāca atkal uz svešu, neredzētu veetu. Līdzbeedris man bij kāds Radionovs. Viss būtu labi, ja tikai mūsu kalpotāju vagonš būtu bijis drusciņ siltaks un ceešak būvets. Sals līda pa viseem caurumeem eekšā un no peekurināšanas nebij i ne vēsts, bez tam ceļa beedris bij pārāk gaŗlaicigs un slinks kreevu pusinteligents, kuŗš vairak mīl gulet, nekā ko darit. Līdz Simbirskai tā mēs nomocijamees, bet tālāk vairs negribejām ceest. Še dabujām citu vagonu, kuŗš arī nebij daudz labaks. Ko pee-

braucām pee Bugulmas stacijas uz Volgo-Bugulmas dzelzsceļa, tā atstājām savam liktenim kalpotāju vagonu un sēdamees pasažeeru vilceenā, ar kuŗu pavadījām mašinu daļas līdz gala stacijai. Uzskavejamees Ufā un apskatījām Uralu kalnu preekšpilsētu, kuŗa man neatstāja deezin cik labu eespaidu, jo visa apkārtne rādija leelu nabadzibu un trūkumu. Ufā arī mēs sagaidījām, kamēr peenāk mūsu mašinas. Sikam sneegam lēni krītot braucu cauri sen daudzinaateem Uralu kalneem. No viseem dabas jaukumeem še es atradu to skaistako. Daži kalni mirdz violetā krāsā, daži dzintara dzeltumā, citi kā glāžu kalni mirdz saules zeltā un vairaki kalni sastāv no melnās ogles un dažādām rūdām. Vilceens lēnām eet pa eeleju un no kalnu peegāzēm izskatās kā mazs rūķits, kuŗš klusi velkas uz preekšu, acis bailīgi nolaidis, bet nosarmojušās egles un eglites itkā smaida pār gurdeno ceļineeku, eelejā. Veetām kalnu strēķi atrodas tik skaistā sakopojumā, ka gribetos apstātees un bezgala ilgi noraudzitees šai dabas daiļā gleznā, kur leekas viss ir veegli un sirds tā brīvi jūt, kā pava-sara zeedoņa saulītē. Starp Uralu kalneem atrodas arī Zlatoustas pilsēta, kuŗa atgādina dažu labu šveices kurorta veetu. Pārbraucot Uraleem vilceens peestājas pee leelākas pilsētas Čeljabinskas. No šās veetas sākas arī Sibirijs un Eiropas Kreevijs paliks aiz muguras. Šeit, stacijā, vareja dabut pirkt par lētu naudu, dažām kapeikam, Uralu kalnu akmeņu izstrādajumus visādos veidos. Aizejot uz Čeljabinskas pilsētu, krīt acis ārkārtīgā netīriba un pilnigs kulturas trūkums. Laukumos turgus balagani un kāds ķinitis, bet pa eelam bradā

izbadejušās, netīras kūkas. Saltums manami peņņēmis un termometrs rādīja ap 30° Celzija. Pāris deenas atpūtees devos tālāk. Nākošā ilgāka apstāšanās veeta bij Kurgana pilsēta Toboļskas guberņā. Še veenā mazā istabiņā mēs trīs darba beedri, to starpā rakstneeks Bepalovs, nodzīvojam kādas trīs deenas. Veenā deenā namsaimneece bij pusdeenās izvārijuse zirga gaļu ar kāposteem, kuļa man negāja pee sirds, sevišķi, kad dabuju to zināt. Sekojot savām mašīnu daļām beidzot nokļuvu arī pašā Omskas pilsētā, Akmoļinskas apgabālā. Ilgi un gausi notika mašīnu pārbaudīšana un nodošana. Sibīrijas saltums arī lika sevi manīt un Celzijs sakāpa līdz 40 gradu. Kādā deenā nosaldeju sev degunu, bet drīz atveseļojos un biju atkal žirgts. Sibīrija no Vidus Azijas atšķiras ar savu leelo dzestrumu un leelām nekulturelām stepēm un tādeem pat eedzīvotajeem, pa leelakai daļai ķirgizeem un dažādām citām tautiņām. Pilsētās saimneeko tas pats bagatais kapitāls un pilda sev meerīgi kabatas ar zeltu. Ne Sibīrijā, ne arī Vidus Azijā es nevarēju rast sev sajūtas tur dzīvot, jo kulturelais limenis ir pārāk zems un rupjš. Nabaga kuļa bēgļu netrūka neveenā leelākā Sibīrijas pilsētā. Mekledami maizi un darbu, kā ēnas tee klīda pa svešām zemēm. Ne jau katrā pilsētā un leelākā centrā bij bēgļu pārstāvji, jaizlīdzas bij kā katris mācēja. Tiku redzejis Sibīrijas stacijās, kā aizgrābjoši žēli lūdzās latvju bēgļi maizes un kāda vecaka seeviņa stacijas trešā klasē izlaida savu tuvineeku klātbūtnē pēdējo elpu. Rūgts, pārāk rūgts bij šis biķeris latvju tautai tālā svešumā. Dzīvodams Omskā dabūju izbaudīt cara sirdīgā ge-

neraļa Suchomļinova (brālis bijušam kara ministram) dusmas. Visi virsnieki, kā arī kara eērēdņi baidījās to satikt uz pilsētas eelām. Pašā zeemasvētku preekšvakarā pēc peecu deenu ilgās braukšanas ar pasažeeru vilceenu, guļamvāgī, caur guberņas pilsētām: Ekaterinburgu, Permu, Vjatku, Vologdu un Jaroslavu nokļuvu Maskavā. No Sibīrijas ceļojuma man spilgtak palika atmiņā skaistee Uralu kalni, guberņas pilsēta Jekaterinburga un eedzimto netīriba saveenota ar leelu tūļibu. Pa svētku laiku labi atpūtos un cerēju vēl sagaidīt labu paziņu starpā jaunu gadu, kur gribēju izmainīt veenu, otru aprūsējušu domu, bet tā neiznāca un man ar sapīkušu dūšu pašā veca gada vakarā bij jabrauc jaunā komandējumā, pēc skaita peektā, uz Samaru.

Vilceenam dārdot kopā ar citeem pasažeereem savā kupejā sagaidijām preecigi 1917. gadu. Dažeeem pasažeereem netrūka labas omas un kreetnas asprātības, par spīti viseem grūteem kara laikeem. Nobraucis jaunā gadā Samarā saņēmu neleelu istabiņu „Ermitažas“ veesnicā uz Panskajas eelas. Samaras pilsēta ir deezgan glīta un maz druscīņ tīrāka, nekā Saratova. Ari eedzīvotaji ir pa leelakai daļai leelkreevi. Tramvaja nav. Kulturēlās dzīves neredzēju, to laikam aizpildīja daudzee ķīniši un sabeedribas atklātākā veeta, leelā Dvorjanskajas eela, kur svētdeenās ļaužu drūzmai grūti bij izeet cauri. Pēc kādas nedeļas saņēmis savu pavadamo preci devos ceļā uz fronti, Luckas pilsētu, žitomiras guberņā, netālu no kaujas līnijas. Pārbraucu trešā veetā Volgai pāri pee Batrakeem. Pirmo reiz pārbraucu pee Saratovas, otru pee Simbirskas un

tagad trešo — netāļu no Samaras. Penzas guberņas pilsētā apstājos uz veenu deenu un apskatīju pilsētu. Nejauši cauri brauca, eeslavēts ar savu ārkārtīgo stingrību kāds Kazaņas kara apgabala preekšneeks, ģenerals Sandeckis. Atrodotes stacijā ari man pret savu gribu bij jānostājas stacijas peronā frontes līnijā, atdodot niknam cara kalpam godu. Drīz pēc tam es klusām nozudu pilsētā un tā izvairījos no man nepatīkamā kunga. Nākošās leelākās peestātnes pilsētas bij: Orla, Ķijeva, Kazatīņa un Rovno. No visām tām pilsētām vislabāk man patika Ķijeva. Kalnainā, skaistā veetā, tikai Stoļipina peemineklis acīs man durās neparasti asi, ar savu smago būvi un varonīgo eeņemto stāvokli. Ko tuvojos aiz Rovno pilsētas nākošām stacijām, to gar acīm paslīdēja veena, otra sagrauta māja un ari no stacijas ēkām vairs nebij ne vēsts. Kara veesulis gājis pāri un visu savā ceļā bij iznīcinājis. Skats nemīlīgs un šaušalīgs. Pārkauleem pārskrēja drebuļi. Jo tuvāk, jo pozīciju aina tapa skaidrāka. Meža eerakumos dzīvoja nosaluši kara vīri un kūpināja dūmus, vārot sev ēdeenu. Pate Luckas pilsēta pa leelakai daļai bij nopostīta, jo to neiligi atpakaļ bij eeņēmuši eenaidneeki, kuŗi savā laikā atkal izdzīti un pašlaik atradās kādas sešas verstes no pilsētas. Stacijas veetā uzbūvēta pagaidu dēļu ēka. Es apmetos uz pāris deenām pee intendanturas eerēdņeem, kādā pussagrūvušā ēkā.

No peecstāvu ēkas palicis bij veenīgi apakšējais stāvs, kuŗu izmantoja kara peederumu noliktavai un dzīvoklim. Dzīvodams še īso laiciņu noklausījos frontes cīņās un artilerijas dobjos rūceenos. Pilsēta

teešām izskatījās kā miroņu sala, izlaupīta un nopostīta. Reti vareja manīt kādu privatu cilvēku, jo galvenee eemītneeki bij pelekee zaldatiņi ar sagurušām sejām. Ari virsneeki nebij vairs deezi cik disciplinēti un pa veenam veen klusām ar viltoteem papīreem nozuda ar etapa vilceenu no kaujas līnijas, kur dziļāk valsts eekšeenē. Bija jau daudz pazīmes, kad eestājees ir nogurums un dezorganizācija armijā. Par kaŗa turpināšanu izteica šaubas vairaki veci, peedzīvojuši virsneeki, bet kas viņeem ticeja, tikai ne kapitalisms, kuŗš prasija vairāk upuru un beezaka maka. Braucot atpakaļ Rovno pilsētas stacijā veens žandarms bij tik uzticams savam amatam, kad izgrūda no vagona ar varu laukā kādu vecaku pulkvedi, kuŗš bij eedrošinajees žandarmam izdarīt aizrādījumus par minimalo peeklājību starp pasažeereem. Sadusmotee pasažeeri, kad ķēra rokā ūsaino žandarmu, tad ari būtu to nolīnčojuši, ja laikā nebūtu eejaukušees starpā citi virsneeki. Vecais režims vēl ceeši turējās un gatavoja jaunus slazdus saveem pretineekeem. Seestā komandējumā braucu uz Kreevijas deenvideem, Donas apgabalā, Čertkovo staciju. Domāju, varbūt tur zeema nebūs tik barga un varešu preecigaku skatu gaidīt nākošo pavasari, bet tā nebij. Saltums bij ja ne leelaks. Ceļa beedris man bij kāds kreevs Strašnovs, vārda teešā nozīmē. Saprašanās jau zinams starp mums nevarēja būt, jo latveešus viņš skaitīja par vāceešeem un tā tad saveem eenaidneekeem.

Dzīvojam pee kāda kazaka divās istabās par samērā lētu maksu. Mūžam jautrais vecais kazaks stāstīja visus vakarus savus kaŗa peedzīvojumus un

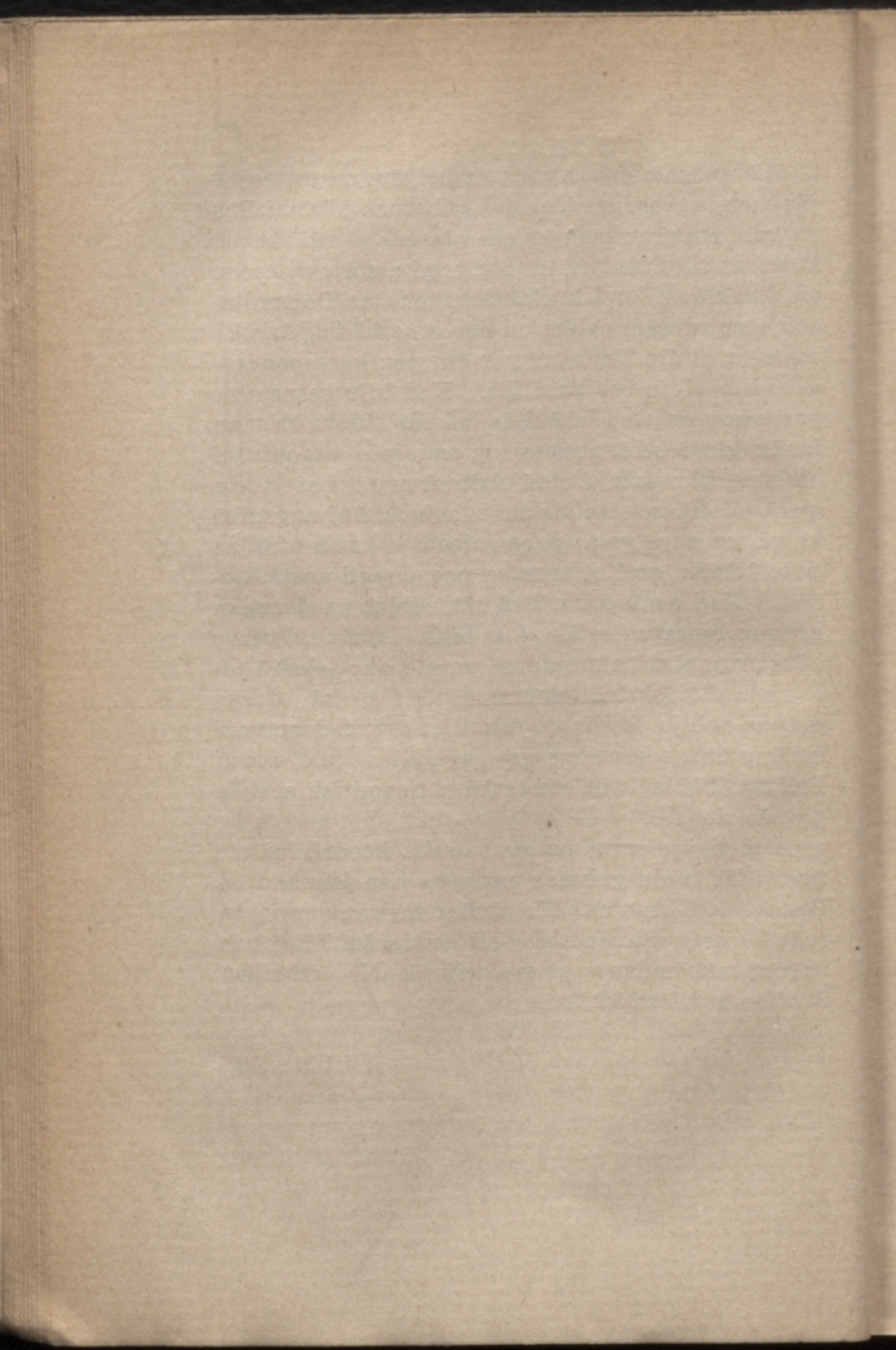
eeteica savas abas meitas par godīgām, strādīgām nama mātēm. Bet kad mums bij jāšķiras, tad kazaka skaistules raidīja mums līdz rūgtas, istas kazaciskas asaras un vaimanas. Tādā kārtā eepazīnos ari teeši ar kazaku pateeso zemneeka dzīvi, jo līdz tam laikam pazinu tikai no 1905. gada kazaka sāpigo nagaiku, kuŗu vairakas reizes biju uz saveem pleceem izbaudījis. Maršruts šoreiz gāja cauri vairakām Ukrainas pilsētām un leelakeem rūpniecības centreem, kā peemēram: Doņecas Baseins, Luganska un Debaļcovo. Manā acu preekšā kūpēja daudzee fabriku augstee skursteņi un vairakas dzelzs rūdas kausējamās uguns krāsnis. Te ir Ukrainas galvenais rūpniecības centrs, kur dabū dažādu rudu un to apstrādā. Redzamas ari vairakas apakšzemes šachtas — raktuves, kur dabū ogles un citas rudas. Stacijā Debaļcevo eebraucu naktī. Paskatotees caur vagona logu, atvērās vesela uguns panorama. Gaŗee skursteņi cits pee cita kūp, betona krāsns leesmas sneedzas virs skursteņu galeem. Apkārtne oŗs pēc gruzduma, dūmeem un darba sveedreem. Še dzīvības pulss sit ātrāk, nekā citur, zem āmura smageem siteeneem un kārstām rudu lejošām masām. Nodarbinātee strādneeki šais šachtās un smirdošās gāzes fabrikās nedrīksteja ne pīkstēt un sūdzet kādam savas bēdas, jo kapitāls bez žēlastības tos izsveeda uz eelas un tad ceļš tāļāk prom uz fronti, kā to man paskaidroja kāds pustumūža, nelaikā salausts, šachtu strādneeks. Par kādeem nebūt streikeem, jeb zocialām prasībām nevareja būt nemaz runa, jo organizetu strādneeku tai laikā vairs tur nebij, bet saskalditi atsevišķi melnā darba rūķi. Jastrādā bij

tik ilgas darba stundas, cik to vēlejās šachtu īpašneeki un jāapmeerinajas ar to maksu, kādu deva viņš. Vai varēja eksistēt, tas netika ņemts vērā un ja arī nomirst, par to neveens nežēlojās, izņemot tuvineekus, jo bezdarbneeku, kas vēlejās tikt šai rūpniecības žņaudzošā atmosferā jau nebij trūkums.

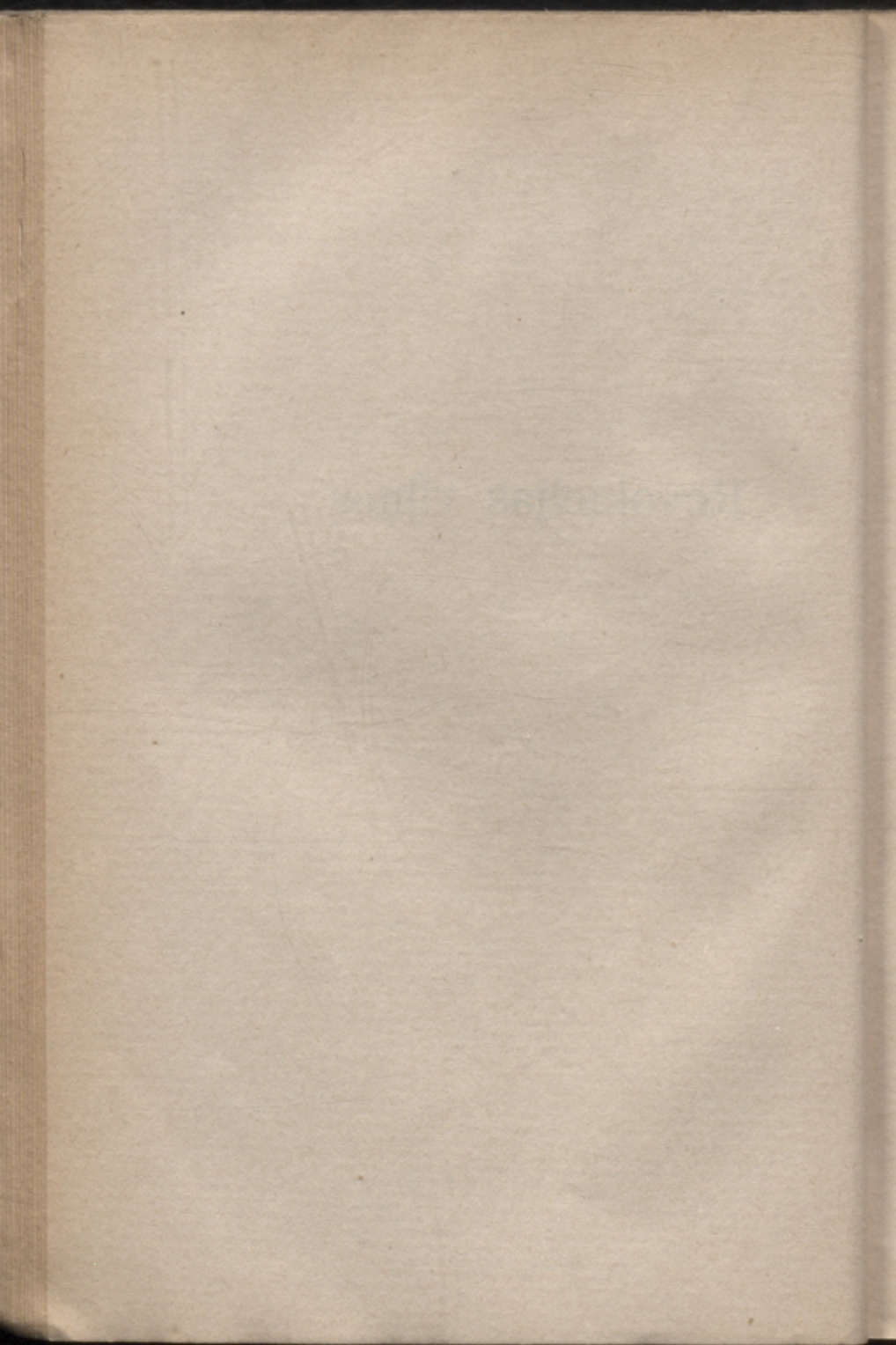
Bieži eedomajos, kaut taču reiz būtu beidzees šis nolādetais, cilveci postošais pasaules kaŗš, tad varetu kaut cik uzelpot brīvāk un vismaz sasneegtā kultura neetu tīšā prātā bojā. Kamdēļ visas šās sāpes, breemas un vaimanas, kuŗas pildās katrā mājā un katra domājoša cilvēka sirdī? — Uz tādeem jautājumeem nenāca nekāda atbilde un nebij vairs nekādas paļāvības uz Eiropas valstu gudrajiem vīreem, kuŗi šoreiz nav spējīgi atrisināt tik veenkāršu cilveces labklājības un progresa formulu. Kā reebigā asins dēle bij apņēmuse kapitalisma sirsnigakos luteklus un viņa patriotiskākos baltos nēģerus. Ne tikai Kreevijā, bet arī citur smacejošā atmosfera savilkās par valdineeku galvām. Baididamees no kādas ļaunas ēnas, Kreevijas eekšleetu ministris Protopopovs steidzigā kārtā bruņoja žandarmu korpusus un citus sev uzticamus kalpus. Ložmeteji tika noveetoti ne tikai pašā galvas pilsētā Pēterpilī un kur teeši viņu vajadzeja, tas ir frontē, bet arī vismazakos meestiņos un stacijās, zinams caram uzticamu žandarmu, gorodovoju un citu personu uzraudzībā. Tomēr arī caur šām drausmīgām seenām nokļuva deenas gaismā aizlegtas slepenas ziņas, kuŗas maldidamās no mutes mutē sacēla beidzot leelu sensaciju un eedzīvotāju izbrīnu.

Februara mēnesis gāja uz beigām un arī eestājās mazs atkusnis. Tuvojos guberņas pilsētai Poltavai. Mazā vakara krēslā vilceens peestājās pee Poltavas stacijas Nr. 1. Steidzīgi atstāju vilceenu un Strašnovu, kuŗš kurināja vagonu ar Donas Baseina smirdošām oglēm un devos uz kādu pāris kilometru attālo Poltavas pilsētu, pēc korespondences, kuŗu biju tur pasūtījis. Kad biju sasneedzis pasta kantori, tad izrādījās tas par slēgtu un man jānāk gluži bešā atpakaļ uz smirdošo vagonu un nesimpatisko latvju nīdēju Strašnovu. Lai tiktu pašā pilsētā no stacijas puses ir jauzkāpj augstākā kalnā, uz kuŗa gala, starp zaļeem kokeem atrodas pate pilsēta, ar Kotļarevska peeminekli apstādijumos. Kad eerāvees mēteli sāku soļot pa deezgan klusām Poltavas eelām, kur bijis, kur ne, veens zēns ar papīru paku padusē un kleedz: „ekstrā telegramas“! „ekstrā telegramas“! Tā kā dažas deenas nebiju lasījis neveenas avizes, tad nervozī izņēmu dažas kapeikas un eegādājos telegramu. Brīnums bij leels un arī ta kā neticami izklausījās pirmās rindas.

Paātrināju soļus uz savu darba beedri, lai tur pee vājās sveču gaismas uzzinātu visu jaunāko no Poltavas telegramas. Ko atvēru vagona durvis, to redzēju savu Strašnovu ceeši eemigušu. Eekāpis vagonā uzkleedzu: „Revolucija“! No izbailēm Strašnovs uzlēca kājās.

Revolucijas viņos

Revolucijas viņos

„Peterpilī revolucija, ministri aresteti, kara-spēks pāreēt revolucionaru pusē. Pa Peterpils eelam braukā revolucionaru smagee automobiļi ar ložmetejeem, visa pilsēta sarkanos kaŗogos. Nodibinata no Valsts Domes sevišķa komiteja, kuŗa uztur kārtību. No pilsētas valdes nama šauj vecā režīma faraoni. Cara patvaldība ir gāsta. Tauta ar zaldateem līgsmojas. Visur valda leelakā preeka sajūsma . . .“ Tādas bij jaunakās ziņas Poltavas telegramā. No sirds preecajos un visu nakti nevarēju vairs eemigt no preeka un uztraukumeem.

Tagad atminejos ari pats, ka esmu daudz ceetis no cara režīma un izbaudījis visus cara ochranakas un drūmo mūru jaukumu Peterpilī, par kādu leelaku politisku leetu.

Otrā deenā „Poltavas Vēstnesī“, jau dabuju tuvakas ziņas par leeleem notikumeem Peterpilī. Gan Valsts Domes preekssēdetajs Rodzjanko bij sūtījis caram Nikolajam II. uz Stavku telegramas, lai brauc un dara visu drīz, jo katra minute dārga un nokavešanās var būt nāvei līdzīga. — Un tā tas ari notika. Revolucija ar katru minuti palika stipraka un prasija savu teesību. Visi vidus zelta ceļa gājeji ar saveem lozungeem tika nobīditi pee malas un neveens viņus negribeja redzet.

27. februārī 1917. gadā jau viss Peterpils garnizons bij pārgājis revolucionaru pusē. 2. martā

(pēc vecā stila) Kreevijas Imperators, Polijas cars, Somijas leelkņazs u. t. t., Nikolajs II. bij speests atteiktees no troņa, sēžot savā cara vagonā, Ple-skavā, par labu savam brālim Michailam.

Cars Nikolajs Romanovs esot bijis ļoti uztraukts un no sākuma gribejis atstāt kā valdneeku savu nepilngadīgo dēlu Aļekseju, bet beigās no ta nodoma atteices un parakstījis preekšā likto atteikšanās rakstu un jauno Kreevijas ministru kabinetu, no sekošām personam:

1) Ministru prezidents un eekšleetu ministrs kņazs G. E. Ļvovs — Valsts Domes deputats no kadetu partijas, dzimis 1861. g.;

2) Ārleetu ministrs P. Miļukovs — Valsts Domes deputats no Peterpils un kadetu partijas dibinators, dzim. 1859. g.;

3) Kara un jūras ministrs A. I. Gučkovs — Valsts Domes deputats no Maskavas, nationalists;

4 Satiksmes ministrs N. B. Nekrasovs — Valsts Domes deputats un Tomskas univerzitates profesors, no darba partijas;

5) Tirdzniecības un rūpniecības ministrs A. I. Konovalovs — Valsts Domes deputats no Kostromas gub., Maskavas fabrikants;

6) Izglītības ministrs A. A. Manuilovs, — Maskavas universitates profesors, ceetis no cara režīma;

7) Finansu ministrs M. I. Tereščenko — bagata tirgotāja dēls, Kijevā;

8) Sinodes oberprokurors B. N. Ļvovs — Valsts Domes deputats no Samaras guberņas;

9) Zemkopības ministrs A. I. Šingarevs — V. Domes deputats no Voronežas, kadets;

10) Teesleetu minists A. F. Kerenskis — Valsts Domes deputats no Voļskas pilsētas, Saratovas guberņas, darba partijas loc., zvēr. advokats;

11) Valsts kontroleers I. B. Godņevs — Valsts Domes deputats.

Tā tad bagatakais pilsonības kabinets, kuŗš, zinams, nevareja eet deezin cik radikalus ceļus valsts dzīvē un te ari bij jasaduras ar demokratiskeem valsts slāņeem un strādneecibu.

Nobraukuši Peterpilī, Gučkovs ar šulginu eera-dās pee Miķeļa un uz revolucijas speedeenu lika preekšā atteikšanos, kuŗu ari Miķelis parakstija un visas ceribas lika, varbūt sasaucamā Satversmes sapulce viņu eevēlēs par nākošās konstitucionelās Kreevijas valdineeku, bet ari tam nebij lemts peepilditees, jo revolucija padziļinajās un prasija jaunās garantijas meeram un drošībai.

Revolucijas pašā sākumā nodibinājās strādneeku un zaldatu deputatu padomes, mazas un leelas, kuŗas blakus pagaidu valdībai vadija revolucionaro kustību un dzīvi darbojās valsts organismā, demokratizejot visu smago valsts aparatu. Šai darbā padomem iznāca beeža saduršanās ar leelpilsonības valdības darbību, kuŗa tāļak par savu eegūto varu negribeja eet. Pēc cara varas krišanas Peterpilī, revolucionarā kustība pārgāja uz visu plašo Kreevijās teritoriju Eiropā un Azijā.

Tika padzīti gubernatori, žandarmi, iznīcinātas ochrankas un citas verdzības saites saraustitas. Katorgas ceetumu durvis atvērās un tūkstošeem politiskee atgreezās dzimtenē, kā ari tūkstošeem no-metinato un izsūtito pārnāca tēvijā preecīgi. Visu

sejās bij lasams leelakais preeks par atsvabinašanos no breesmigā asins tirana.

Toteesu vairakeem uzticameem cara kalpeem bij jaeet ceetumā, lai izpirktu savus grēkus tautas acīs. Kā uz zižļa mājeenu nozuda stacijās bruņojušees žandarmi un to veetās milicionari ar saitit ap roku sargaja revolucijas eeguvumus un uztureja pilsoņu starpā kārtību.

Braucot tālak uz Ķijevu, bijušās godības, žandarmi, nokāruši galvas, saīguši stomijās staciju preekšamos bez eeročeem, un cereja, varbūt revoluciju apslāpēs un dzīve būs pa vecam jauka un salda. Bet publika, preecigi eegrimusi jaunako ziņu vēstījumos, vairs neraudzijās bailīgi apkārt, jo zinaja, ka valsts un pilsoņu drošība ir stingrās revolucijas rokās. Visur, kur tikai acis metu, redzeju sarkanos kaņogus plandotes brīvā gaisā. Šur, tur kaņaspēka daļas Ķijevā un tuvak fronteī tricīnaja gaisu ar savām jaunām revolucionārām dzeesmam. Kā veenkāršs kareivis, tā augstakais virsneeks pee krūtīm nēsaja sev peespraustu sarkanu lentiti un preecigu smaidu uz lūpam pildija savas armijas gaitas. Brālība bij redzama augstakā mērā, sevišķi frontē, pirmās revolucijas deenās starp kareivjeem un komandejošo sastāvu. Visi bij beedri un neveens neapvainojās, par otra izrunas neizkopto tehniku.

Nobraucis marta mēnesī Maskavā, redzeju tur tos pašus sajūsminatos pilsoņus, kādi bij Ukrainē un frontē. 12. martā uz Maskavas eelam notika manifestācijas par godu cara režīma krišanai un tautas atsvabinašanai no patvaldības žņaugeem. No agra rīta Maskavas eelas kā nosētas bij ar ee-

dzīvotajiem un līdz vēlai naktij eedzīvotāji līgsmojās par brīvību, kuŗa reiz atnākusi. Garnizona komandēers, pulkvedis Gruzinovs, ar visu savu štābu, sarkanām lentēm pee krūtīm, baltos zirgos, vadija manifestācijas, bet politiskās partijas ar saveem kaŗogeem - lozungeem pildija pārpildītos Maskavas laukumus un eelas. Visvairak lozungu bij: „Nost ar kaŗu!“, „Kaŗš kaŗam!“, „Lai dzīvo demokratiskā republika!“, „Lai dzīvo Satversmes sapulce!“, „Lai dzīvo III. internacionale!“, „Meeru, maizi un brīvību!“ u. t. t.

Pēc atteikšanās no troņa, cars Nikolajs II. aizbrauca uz Stavku Mogiļevā, bet ķeizareene Aleksandra, Hessenes vācu princese, palika Aleksandrīnaskas pilī, Carskoje Selā. Bijušā ķeizara brīvību drīz atzina par bīstamu, kamdēļ to spaidu kārtā eeveetoja Aleksandrīnaskas pilī, zem stingras uzraudzības, abus ar bij. ķeizareeni.

Būtu viņš to zinājis, ka šā izees, sen jau nebūtu Nikolajs II. zem aresta, bet kur nebūt ārzemēs, jo, kā vēlāk noskaidrojās, planu uz aizbraukšanu ir bijis daudz. Tāpat Miķeļa plāni tikt, ja ne par ķeizaru, tad par konstitucionēlu karali, izputeja kā dūmi gaisā un revolūcijas gaita noslaucīja visu veco, lai būvetu uz monarķijas drupam jaunu brīvu valsti. Tika izsludinātas svarīgākās brīvības, kā: vārda, preses, beedrošanās, sapulču, personas neaizskaramības, un citas. Atcelti tika visi eerobežojumi, privileģijas, tituli un ordeņi. Dibinājās dažādas politiskas partijas zem dažādeem skanošiem nosaukumeem, no pat reakcionāro monarķistu partijas līdz pat anarķistu partijai. Katrai bij savi lozungi, sava taisnība un savs pulciņš peekriteju. Kā

leelakās politiskās partijas, kuŗas noteica revolucijas kursu, bij: socialdemokratiskās, revolucionaru un leelpilsonības kadetu partija. Citām nozīme bij maza un viņas tikai leelakos centros izrādīja savas dzīvības spējas.

Aģitacija, zinams, sākās uz visas linijas un veeņa, otru, partijas savstarpēji apkaŗojas. Uzvaretaja veenmēr bij tā, kuŗa laida darbā smagaku aģitācijas aparatu.

Jo revolucija vilkāš garumā, jo politiskā plaisha palika aizveen leelaka, tā ka dubļu pikas veen pa gaisu mētajās un mītiņos asā vārdu cīņa dažreiz nobeidzās pavisam bēdīgi. Pa to laiku dzīvā armija frontē sāka irt un brāļošānās ar eenaidneeku armiju bij parasta leeta.

Katrā pulkā bij savs politiskais komisars, kuŗš noteica, vaj eet kaujā, jeb nē, kā ari pulku komitejas bezgala ilgi un daudz spreeda par leetam, kuŗām nebij nekāda sakara ar kaŗa fronti un armijas disciplinu. Tādā veidā eesākās pamazam iršanas un sabrukšanas process kreevu armijā.

Bet kaŗš pa tam turpinājās visās frontēs. Nešnauda, zinams, ari monarķisti, kuŗi slepeni organizejās un cereja jauno eekārtu gāst, ja ne ar viltu, tad ar varu.

Uz pašām Leeldeenam tiku komandets uz Kozlovu, Tambovas guberņā. Maz mani intereseja tauku veelas un produkti, bet domās biju saistits pee leeleem notikumeem, kādi reti pasaulē noteek. Pēc nedaudzām deenam izbraucu uz šepetovku, Volinijas guberņā. Visur vēl preecajās par revolucijas eekaŗojumeem un brīvu, jaunu dzīvi. Neiznāca nokļūt tāļak par šepetovku, jo citi darba beedri bij

preekšā, kupeem nodevu savu pavadamo pārtiku.

Aso partiju ķildu pēc bij speests atstāt savu posteni ārleetu ministrs Miļukovs un pēc neilga laika ari Tirdzneecibas - rūpneecibas ministrs Konovajovs. Tādā kārtā sāka irt pamazam pirmā Kreevijas pagaidu valdiba.

Ap 1. maiju jau biju Maskavā, kur pirmo reizi savā mūžā svētiju brīvi, bez kādeem policejiskeem spaideem, strādneeku gadskārtejo 1. maiju. Uz eelam bij neredzeti skati un nepārredzamas ļaužu drūzmas. Demonstraciju gājeens bij bezgala leels un garš. Šādu svētku Maskava vēl nebij peedzīvojuse, izņemot 12. marta svinības.

Sakarā ar revoluciju eesāka celtees ari cenas uz pārtikas produkteem, bet algas tik beeži nepaaugstinaja, kamdēļ eesākās ari rūgums strādneeku starpā. To partiju un aģitatoru bij tik daudz, kad veenkāršam mirstigam cilvekam nemaz nebij veegli orientetees, un meerigais eedzīvotajs, līdz šim eebaidits, tagad pilnigi apjuka šai partiju mudžekli. Visi solija savus labumus un katrs aģiteja sev par labu. Līdz ar partiju attīstīšanos, auga ari partiju preses organi, kuŗi nu izlēja savu žulti uz pretineeku pusi. Līdz ar šādu stāvokli, revolucijas gaita novirzījās aizveenam uz kreisaku pusi, un tādā kārtā valdiba bij speesta nosvērtees uz to pusi, kur viņu vilka revolucijas viņojošā masa. Drīz demisioneja ari kaŗa ministrs Gučkovs un viņa veetā nāca teesleetu minists Kerenskis. Pēdejam armijā bij leela peekrišana, kā jau kreisakam kņaza Lvovala kabinetā.

Kaŗam pa tam bij peeveenojušās ari Zeemeļ-Amerikas Saveen. Valstis (marta mēn. 1917. g.),

bet Japana, kuŗa kaŗa sākumā izrādīja sevišķu aktivitāti, tagad palika pasivaka, jo Cindao osta bij eeņemta un līdz ar to galvenais mērķis sasneegts.

No cara politiskeem katordzneekeem un izsūti-teem pārnāca mājās: Kreevijas revolucijas vecmā-miņa E. K. Breško-Breškovskaja, Vera Zasulīč, Ramašvili; 4 Valsts Domes deputati: Muranovs, Badajevs, Petrovskis, Samuilovs un ūagovs; ūlissel-burgas ceetokšņa ilggadigee uzņiki: P. A. Moro-zovs un Novorusskis; no ārzemem atgriezās: G. V. Pļechanovs, V. Burcevs, kņazs Kropotkins, Vik-tors Černovs, ūeņins, un daudzi citi eevērojami re-volucionaro partiju vadoņi.

Partiju ķildas un revolucionarā kustība gāja sa-vu ceļu, kamdēļ kņaza ūvova valdība beidzot at-kāpās un tika nodibinata otra pagaidu valdība ar Kerenski kā ministru prezidentu preekšgalā. Viņš ari palika kaŗa ministra amatā. Jaunā valdībā ee-gāja vairaki socialisti, kamdēļ valdības kurss stipri noslīdeja pa kreisi.

Sabrukums armijā jo deenas, jo leelaks tapa, un dezertešana no frontes bij parasta parādība. Brāļošanos turpināja frontē un komandeeru riko-jumi ne katru reizi tika izpildīti. Visu ūo novēro-jot, vācu armija eesāka nākt dziļak kreevu terito-rijā. Gan Kerenskis ūēmās armiju atdzīvinat un uzmodinat eet uzbrukumā, bet viss bij velti. Dzī-vā spēka armijā vairs nebij. Nelīdzeja ne skūpstī ar zaldateem, ģeneraļeem, ne ari garās revolucio-narās runas mītiņos. Atsevišķi uzbrukumi frontē notika, bet teem paleekoša rakstura nebij. Tā ar-mija, kuŗa bij preekš revolucijas, vairs nebij atdzī-vinama, jo eeilgušais kaŗš un revolucijas brīvās ska-

ņas cilvēkos modināja cerību uz jaunu dzīvi, bet kaŗš sludināja uz postu un iznīcību. Kareivji sāka pārdomat, kamdēļ un preekš ka viņeem ir jakaŗo, un kādi labumi tos sagaida pēc tik daudz upureem. No revolūcijas vismaz viņi zin, kad nāk brīvība un atpestīšana no smagā patvaldības jūga, bet no kaŗa — neka. Kā miglā tīti jēdzieni tiem maldījās pa galvu kaŗa gala iznākumā.

Astotā komandēšana bij uz Peterpili. Nobraucis tur, man labi pazīstamā pilsētā, kur tiku cīnījies dēļ strādneeku atsvabinašanas, ilgaku laiku, un arī no cara nežēligeem žņaugeem daudz ceetis, jutos tagad laimīgs, citadā atmosferā, kur cilvēka ceena teek svērta citados svaros.

Vispirms apmekleju kritušo revolucionaru kapus Marsa laukumā, kur atdusas februara revolūcijas pirmee upuri. Uz kapu veetam vēl daudz zaļu zeedu un revolucionaru saldu novēlejumumu. Brīdi apstājos un garā nodevu pēdejos sveiceenus šeem cara režīma pēdejeem upureem. Gāju tāļak. Uz špaļernajas redzams nodedzinatais ceetums „Predvarilka“, tad nodedzinatais Apgabalteesas nams, kuŗi drūmi noraugas uz dzīvo revolucionaro pilsētu ar saveem leeleem pagrabeem un drūmām velvem, kur ne veena veen nopūta ir apklususi ne-laikā. Vēl gar acim paslīdeja vairaki nodedzinati „častoki“ (policijas eecirkņi) un citi vecā režīma ceetokšņi, — par viseem teem biju sajūsminats, jo veenu, otru veetu labi pazīnu no patvaras laikeem.

Par Peterpils revolucionarā garnizona preekšneeku tai laikā bij generalis Korņilovs. Būdams armijas preekšgalā no vecās Kreevijas varoņeem, Korņilovs gribeja gūt sev labumus un atveeglot ve-

cā režīma kalpeem grūto likteni, dodot teem dažas privilēģijas un iznīcinot nodibinatās Zaldatu un strādneeku deputatu Padomes. Šeem ģeneraļa Korņilova laureem, kuŗš bij sacēlees pret jauno varu, nebij lemts eeraudzit deenas gaismu. Un tā viņa vara sabruka pašā zeedā.

Dzīvodams pāris nedēļas Peterpilī, apskatīju daudz man interesanta, vēl nepazīta un neredzeta. Ar labu omu saņēmu vairakus vagonus konzervu no Čerņigovas „holodilņika“ (saldetavas) un braucu uz Smoļensku. Dzelzsceļneeki tagad izlikās itkā laipnaki un peeklājigaki. Daudz leekās formalitates atmēta un nodevās savam valsts darbam — satiksmi pareizi noregulejot.

Ātri atgriezies mājās un atpūtos. Vaļas brīžos uzmetu dažu labu projektu nākošām deenam.

Devītā komandēšana jūnija mēneša beigās bij uz Rževu, kā punkta pārzinim, ar dzīves veetu Rževā. Neleelā istabiņā pee kāda latvju bēgļa dabuju kur apmestees. No sākuma jau nekas, vareja gluži labi apmeerinatees, bet vēlāk, kad rudens pamazam tuvojās un es skatījos pēc labakas istabas, mans tauteets palika visai domīgs. Nebij jau arī par ko. Dzīvokļa saimneeks strādāja uz dzelzsceļa un nopelnīja vairak kā es, bet tas veenkāršā latgaleeša apetiti neapmeerinatees, un no tauteeša gribeja par daudz labuma. Še jasaka, ka manas deenas vairak norisinājās gar Volgas krasteem, nekā stacijā, jo uz fronti atteecīgu vagonu gāja mazak, un darbs līdz ar to bij neecīgs. Jamin Volgas kreisais krasts, kur bērzu koku paēnā risinājās veentulji dažā labā skaista doma un kāds zeedoņa aparots dzejolits žužināja uz mazām papīra strē-

melitem. Karsto saules tveici noskalaju Volgas seklos ūdeņos pee kāda augstaka krasta. Dzīve vispār tur bij patīkama un laba.

Augusta mēneša siltā deenā peenāca draudoša ziņa. Tagad jaunais armijas virspavēlneeks ģenerālis Korņilovs, kuŗš revolūcijas sākumā bij garnizona preekšneeks Peterpilī, esot sadumpojees pret Kerenska valdību un peedraudot ar varu izrēķinatees, ja viņam, Korņilovam, nebūšot dota vara Kreevijā. Korņilovs tika izsūtijis no Mogiļevas - Stavkas radio telegramu visām armijām un dzelzceļneekem, lai tikai viņu klausot, jo viņš drīz evedišot kārtību un meeru. Likumīgā Kerenska valdība spēra vajadzigos soļus un Korņilova dumpis drīz tika apspeests, un pats Korņilovs, līdz ar visu „mežonigo diviziju“, tika arestets un internets netāļu no Mogiļevas, līdz ar to atceļot viņu no augstā armijas virspavēlneeka amata, kuŗā viņš neilgi kā bij eecelts. Tomēr pēc šīs avanturas armijā palika krasakas divas nesameerinamās puses: monarķisti un socialisti. Beežak nāca preekšā gadījumi, kur veena armijas daļa sadumpojās pret otru, kamēr netika apspeesta no likumīgās varas. Tādā kārtā dezorganizācija sākās pilnos zeedos un junkereem bij pilnas rokas darba, braucot soda ekspedīcijās, nomeerinot dumpigos.

Sakarsušās galvas ar to vēl vairak uztrauca, un paši galejee kreisee pacēla savus lozungus un sauca uz anarķiju.

Visi šee gadījeeni uz meerigeem eedzīvotajeem atstāja demoralizejošu eespaidu un tee sāka šaubitees par revolūcijas labo slavu.

Netika garām bez saveem nemeereem ari Rževa, kur kareivji uzlauza šņabja - degvīna brūzi un trīs deenas no veetas bij pilsētā valdneeki un noteiceji kareivji. Dzeršana un plītešana gāja uz nebēdu. Tā kā es tādās leetas asi nosodiju, tad atlikās klusi sēdēt mājās un gaidit iznākumu. Eerādās vispirms ar ložmetejeem junkeri, kuři nomeerinaja pilsētu, kā ari noveetojās kāda draguņu nodaja. Drīz eestājās ārejs meers un kārtiba.

Gan Kerenskim dažs labs deva padomu ņemt citadu kursu, bet viņš to nedarija un grūti ari bij ko eesākt, kad jau ogles eesākušas gailetees.

Nekārtigai atkāpšanai no frontes septembrī sekoja grūts pārbaudijums, jo Riga bez kaujam tika atdota vāceeseem, kā ari citas pilsētas krita par upuri valsts satricinātam gara stāvoklim.

Līdz rudenim jau bij pa vasaru vairakas valdibas Kreevijā kritušas un jaunas dzimušas, ar Kerenski preekšgalā.

Zaldatu un Strādneeku deputatu Centralās Padomes preekšgalā kā noteiceji bij socialdemokrati-mazineeki un viņi gribeja valsts aparatu eevirzit savas partijas robežās, bet tā kā ari citām leelām socialistu partijam bij sava noteikšana, tad ne katru reizi mazineeki vareja to izvest, ko gribeja, bet bij jalaveerē kā labak, ar mazak upureem tiktu cauri. Partiju cīņas peeņēma savu asako veidu un anarķisti atklāti ar savu melno karogu defileja pa leelakām pilsētām un sludināja savu bezvalsts kārtību, uzturot vairakus preses organus un tā satricinot galigi valsts kārtibas dzīvo domu. . .

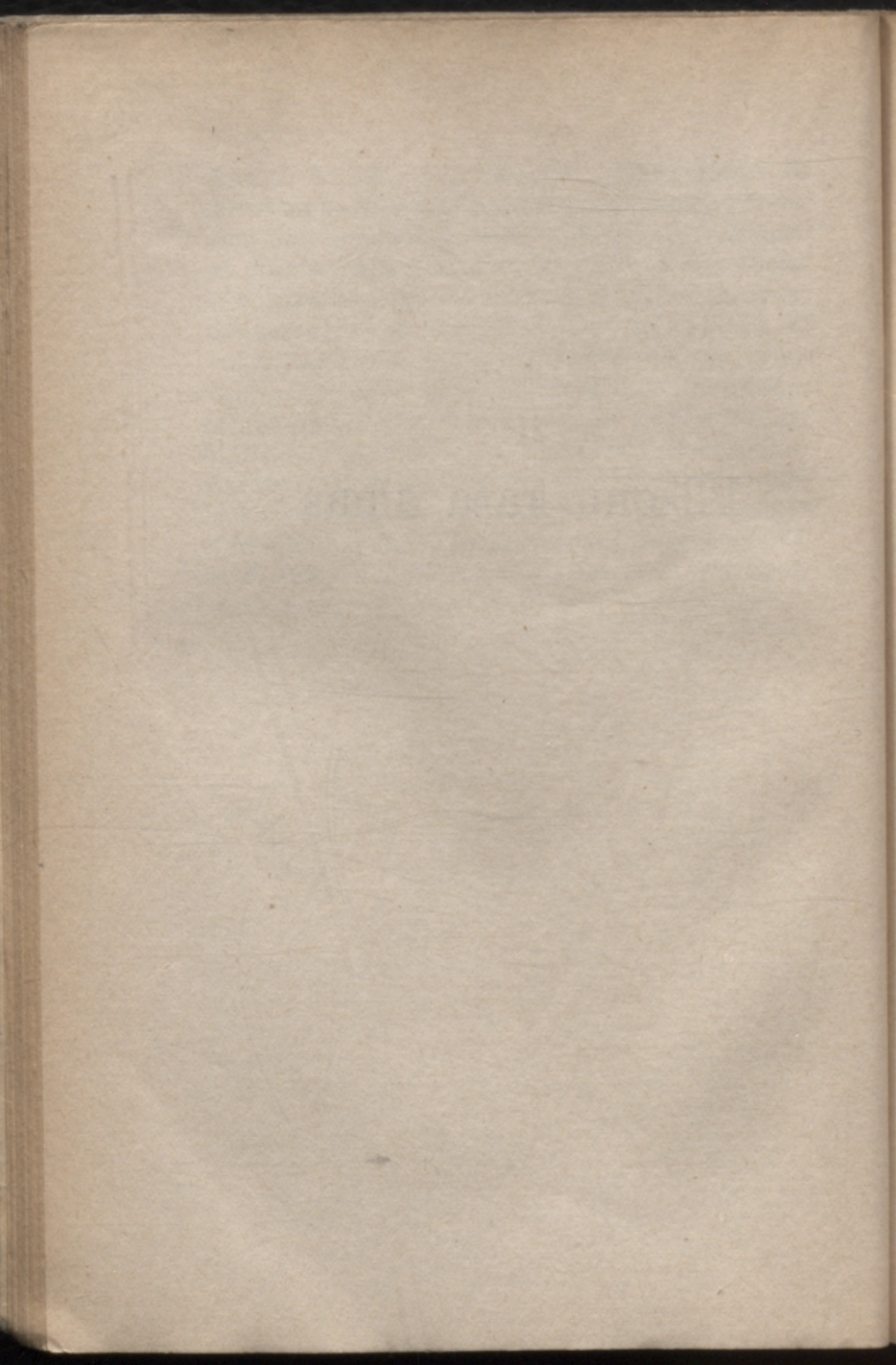
Kā beidzamā, desmitā komandešana notika oktobra vidū uz Voronežu, pee dzelzsceļu mezgla.

Rževas kontroles punkts tika likvidēts, un tā es no tureenē pārkraļavajos vispirms uz Maskavu, un drīz pēc tam uz Ukraines pilsētu Voronežu.

Šeit biju pirmo reizi un cereju daudz ko jaunu eegūt, strādājot savā darba laukā. Pilsēta man puslīdz labi patika un dzelzceļa kustība arī bij ļoti leela un dzīva. Voronežā saveenojas divi dzelzceļi: Deenvīdu - Rītu un Maskavas - Ķījevas - Voronežas dzelzceļi, kā arī dažus silometrus no pilsētas ir leelaks vilceenu saplūdums, preču stacija „Otroška“. Tramvaja pilsētā gan nav, bet ta nav tik leela, lai rastos leelas grūtības satiksmē. Nodomāju, ka še varetu labi atpūstees, aizmirstot kaŗa baigās šausmas, nododotees, blakus savam maizes darbam, eemīļotam literaturas darbam, bez kuŗa neatrodu īstā dzīves apmeerinajuma. Netāļu no Mitrofana klostera noņēmu mazu, glītu istabiņu pee veena kreevu tirgotaja. Mājas saimneeks bij apdāvinats uz muzīku, un katru deenu skandinaja savu flīgeli. Mūžīgās klaveeru skaņas un aizsmakuša, padzīvojuša vīreeša baritons skandinaja visu māju. Dažu labu reizi grībeju kaut ātrak beigtu, jo lai es varetu nodotees meerīgam, radošam darbam, bet neka. Tomēr caurmērā jutos labi visās vētras deenās un negaisa sabangotos putekļos. — Netāļu no pilsētas ir kāda mezglā stacija Otroška, kur man iznāca beeži būt deenesta darišanās. Tā veenā deenā tur būdams, dabuju zināt, ka pilsētā esot izcēlušeēs nopeetni nemeeri un teekot leetoti ložmeteji. Pārbaudot pee dzelzceļneekem šo ziņu, ta izrādījās pareīza. Pilsētā atklāts dumpis pret pastāvošo kārtību. Nošauts garnizona preekšneeks pulkvedis Jazikovs un stacijā valdot pilnīgs

chaoss. Tā kā es biju pee pilna apbruņojuma un spīdošām pagonam, tad eeročus noglabaju kādā būdiņā un veenkāršā kareivja mētelī vakarā braucu uz pilsētu mājās. Stacijā, peenākot lēnām vilceenam, mani saņēma vairaki kareivji, izpurinaja, vaj nav eeroču, un atlaida mājās. Šur, tur uz eelam bij daudz kareivju ar šautenem un ložmetejeem. Braukaja ari smagee automobiļi, pārpilditi ar bruņoteem kareivjeem. Vairakās veetās uz ēku seenam bij izlīmeti īsi ziņojumi: „Visa vara Padomem . . .“ Kamēr mājā notiku, tikmēr, lasot daudzos ziņojumus uz seenam, redzeju, kad ir noticis līdzšinejās Kerenska valdības apvērsums, un visu varu ņēmuši savās rokās socialdemokrati - leelineeki, kā toreiz viņus sauca.

Pilsoņu kara ainas

Pilsoņu kara ainas

Pēc otrā deenā izlaistām „Voroņežas Ziņam“ noskaidrojās visi apvērsuma sīkumi. 25. oktobrī (pēc vecā stila) bij noticis Peterpilī valsts apvērsums, kuŗu izveduši bij Strādneeku un Zaldatu deputatu Padomes otrā kongresa vairakums — socialdemokrati-leelineeki, ar vadoni Iljiču Ļeņinu-Uļjanovu preekšgalā. Kerenska valdība pa daļai aresteta, pa daļai aizbēgusi, bet kaŗaspēka daļas drīz peeveenojušās apvērsuma izvedejeem. Vispirms tika nodibinata jauna valdība, kuŗa saucās par Tautas Komisarū Padomi, līdzšinejo ministru veetā. Par preekšsēdetaju bij Ļeņins. Ar dekreetem tika noleegta visa prese Kreevijā, izņemot leelineecisko un teem simpatizejošo.

Sākās diktatura, kādu vēsture nebij peedzīvojusi. Šī revolucionarā socialdemokratu-leelineeku, vēlāk komunistu, kustiba pārveidoja radikali Kreevijas valsts eekšējo dzīvi, un visas strāvas, partijas un šķiras, kas bij preti šai diktaturai, leelineeciskais revolucionarisms iznīcinaja un galīgi aizleedza viņām darbotees. Gan leelakos Kreevijas centros valsts un pašvaldību eerēdņi saboteja tādu strauju dzīves pārmaiņu, bet tas diktatorus neaptureja un tee ar armijas palīdzību panāca visu, ko vēlejās. Izsludinats drīz tika pameers un vēlāk tika noslēgts bēdīgi slavenais Brestas meers ar vāceešeem. Nogurušee kareivji pilnigā nekārtībā, ar atļaujam un bez kādām atļaujam, atgriezās no

frontes mājās. Vilceeni bij pilni kā peebāsti ar kareivjeem un ari jumti viseem vagoneem apkrauti ar kareivjeem. Tur nelīdzēja vairs nekādi draudi, nedz rīkojumi un lūgumi. Ja kareivjus dzelzceļneeki neklausija, tad peespeeda mašīnistus ar varu zem eeroču žvazdoņas, vadīt lokomotivi un braukt uz preekšu, neklausot pat atrunašanos ar brigades maiņu, jeb nogurumu. No sākuma frontes kareivji brauca ar viseem eeročeem, pilnā apbruņojumā, un tādā kārtā visus strīdigos jautajumus izšķīra eeroču vara. Bij arī tādi bēgoši frontes karavīri, kuŗi veda pa dzelzceļu uz mājām sev līdz arī zirgus un citas leetas, kādas teem bijušas leetošanā frontē. Katrā stacijā, sevišķi dzelzceļu mezglos, bij ārkārtīgs kareivju saplūdums (vairaki simti), kuŗi brauca uz preekšu un atpakaļ, apkrāvušies ar rokas granatām un citeem eeročeem. Tas tik bij vajā palaists dambis, kuŗa ūdeni vairs nevar apturet. Vairakus gadijeenus redzeju, kad neleelas armijas daļas brauca pilnā apbruņojumā uz mājām, sevišķi kazaku pulki un kavalerijas eskadroni. Šai masu straumei no frontes nevarēja darīt neka arī jaunās varas diktatura, jo pretošanās gadijeenā notika, pēc pozīciju parauga, kauja, kuŗā tika eelenkta stacija un vilceens peespeedu kārtā cauri laists. Kad izdots bij rīkojums par kareivju atbruņošanu vilceenos, tad jau leelā daļa bij izklīduse un tee atlikuše ne katru reizi bez varas leetošanas padevās. Tādā kārtā no deenvidus - vakaru frontes vairaki vilceeni ar čekoslovakeem eebrauca Ukrainē, no kuŗeenes tālāk aizbrauca uz Sibīriju un izrādīja sevišķu uzcītību palīdzības sneegšanā bēdīgi slaveenam Kolčakam.

Par armijas virspavēlneeku bij kāds praporščiks Kriļenko, kuŗš izdeva pavēli demobilizēties, un nekārtīgās atkāpšanās sekas bij nepārredzamas, jo jaatdod bij vāceeseem daudz eeroču, kaŗa materialu un vairakas pilsētas bez kaujam. Lai eenaidneeks neatnāktu līdz Maskavai, steidzoši tika noslēgts Brestļitovskā ar vāceeseem, neizdevīgi preekš kreeveem, meers. Ar dekreteem tika privat - īpašumi konfisceti, fabrikas, bankas un uzņēmumi nacionalizeti. Augstskolās tika slēgtas juridiskās fakultates, līdzšinejās teesas atceltas un nodibināti dažadi tribunali, kuŗi darbojās visā plašā Kreevijā un savus pretineekus un citus nozeedzigos nodarījumus bargi sodija. Uz viseem pārtikas un citeem nepeecešameem produkteem tika eevests valsts monopols un brīvbirdzneeciba galīgi aizleegta. Bankās taisija valā seifus un tur atrodošos dārgumus paņēma valsts. Privatīpašneeki, kuŗi nebij ar šeem jauneem likumeem apmeerināti un protestēja, tos apceetināja un nometināja koncentrācijas lēģeros, kā buržujus un kontrrevolucionārus. Cara laika ochrankas speegus, žandarmus, gorodovojus - kārtibneekus un neuzticamos ģenerāļus eevetoja ceetumos un koncentrācijasnometnēs. Ne visi ģenerāļi bij padoti spaideem, jo daži uzņēmās kalpot arī leelineeku armijai. Pilsoņu kaŗš gāja pilnā spēkā. Šur tur uzleesmoja dažadi dumpji, kuŗi drīz no sarkanās gvardijas tika apspeesti. Visa Kreevijas dzīve pārvērtās no apakšas līdz augšai. Drīz pēc meera noslēgšanas Maskavā eeradās vācu sūtnis grafs Mirbachs, nodibināt diplomatiskas saites, bet ilgi nedabuja darbotees, jo 1918. g. vasarā eelauzās kāds viņa dzīvokli,

un Mirbachs tika nošauts. Leelineeki uztraucās, bet šoreiz pagāja sekas meerīgi garām.

Tā kā leelineeku diktatura bij nesaudzīga un starp vainigeem ceeta arī daudz nevainīgu, tad, zināms, radās arī slepeni pretineeki, kuŗi izleetoja izdevību atreebtees. Kādā tur sapulcē diktaturas galva Ļeņins tika 1918. g. eevainots. Sacēlās kājās Kreevijas jaunee valdneeki un izsludināja sarkano teroru. Tribunali spēji sāka darboteles un daudzi tika nošauti. Pirmā kārtā vecā režīma kalpi un dažādi, tā saucamee kontrrevolucionari - ķīlneeki. Nāves šalkas nodrebeja pār Kreevijas teritoriju tuvi un tāļi. Avizes bij kādu laiku pilnas ar nošauto pilsoņu apraksteem. Veseleem simteem eedzīvotāji krita par upuri sarkanam teroram. Šausmas un reebigakais neprāts pār zemi valdīja. Grūti bij paceest visas tās sirdsmokas, lasot ikdeenā nošauto galeriju. Viss leecinaja par nāvi un iznīcību. Tur vairs nebij nekāda cilvēka saprāta, bet darbojās zvēra instinkts, kuŗš priecājās par nelaimi. Kamdēļ visas šās šausālas kā lavina gāja, atstāju izšķirt objektīvam vēsturneekam. . .

Manas leelakās ilgas bij, kaut drīzak varetu izkļūt iz šām šausmām un nokļūt dzimtenē, bet to nevareju izdarīt, jo Latvijā valdīja vācu okupācijas nezhēligā vara un citi ceļi bij slēgti. Sibīrija līdz pat Samarai un Simbirskai bij eeņemta no čekoslovakeem un kazakeem ar Kolčaka reakcionaro valdību Omskā; ap Orenburgu opereja Dutova pulki un Ukrainē nodibinata getmaņa Paula Skoropadska vara uz vācu un gaidamaku štikeem. Tā saucamai Ukraines nacionalaj valdībai bij jaatkāpjas uz Galīcijas robežu. Pašos zeemeļos kuŗu veda pret lee-

lineekeem generalis Gurko, bet Donas apgabalā bij sava nacionala valdība. Donas dibinamā valsts atradās zem ģeneraļu eespaيدا. Kā vadoņi minami, ģeneraļi: Kaļedins, Aļeksejevs, Korņilovs un Krasnovs. Neveenam no viņeem neizdevās realu ko izvest, jo gandrīz visus nāve kā spoks tos saņēma un aizveda kapā ar viseem planeem. Vēlāk gan ģeneraļi Deņikins un Vrangels organizeja brīvprātīgās armijas un eekaroja deezgan daudz teritorijas Ukrainē, bet viss tas bij jaatdod savā laikā atpakaļ leelineekeem, un tā nekas neiznāca no „veenotās, svētās, nedalamās“ Kreevijas atjaunošanas.

1918. g. rudenī izcēlās revolucija arī Vācijā, Austro-Ungarijā un Bulgarijā, kur monarķijas balsti krita, bet paši valdneeki aizlaidās lapās. Eiropas karš arī reiz izbeidzās starp karōjošām valstīm — Vāciju, Austro-Ungariju, Bulgariju un Turciju no veenas puses, un Franciju, Angliju, Itāliju, Beļģiju, Japanu, Zeemeļ - Amerikas Saveen. Valstīm, Serbiju un citām valstīm, no otras puses. Eestājās pēdīgi meera atteecības, kuŗas Versaļā tika parakstītas. Līdz ar Vācijas revoluciju Kreevijā Brestas meera līgumu saraustīja gabalos un atraisīja sev rokas līguma pildišanā. Tomēr labuma kreevu zemneeks arī pēc tam neredzeja, jo dekretus ēst nevarēja un trūkums lauzās pa visām malām eekšā. Ārkārtīgi nežēligi strādāja dažas sevišķas komisijas, kuŗas leetoja dažadas spīdzināšanas un ar to atbaidīja katru domajošu cilveku.

1919. gada pavasarī leelineeki sāka steidzīgi atkāptees no deenvideem uz zeemeļeem, jo ģeneraļa Deņikina korpusi tuvojās un tos vajāja. Ap septembra mēnesi Deņikina brīvprātīgā armija jau

bij eeņēmusi Tambovu, Voronežu, Orlu un citus svarīgus punktus, tā kā līdz Maskavai vairs atlikās tikai ap 300 verstes. Leelineeki jau sāka uztraukties par savu stāvokli un varu, kuŗu var arī iznīcināt, jo tee visapkārt eeslēgti no dažādām naidīgām armijām visās malās, bet ar laiku, līdz 1920. gadam, bij jau atguvuši visu zaudeto atpakaļ un vairakas frontes iznīcinājuši, kā neesošas.

Visu šo diktaturas laiku nodarbojos savā nozarē pee pārtikas apgādašanas, tikai tagad vairs ne fronteī, bet pilsētam. Beeži jo beeži domās nonācu līdz Latvijas ārem, kur dzirdeju no avizem 1919. gada sākumā, kad esot nodibinata kāda tur valdība ar vācu palīdzību, zinams, jaunās Kreevijas valsts garšā, sagrozita.

Pārdzīvoju arī divas bombardešanas no brīvprātīgās armijas Voronežā, 1919. gada rudenī. Pirmo reiz, 10. septembrī, mežonīgās divīzijas ģenerālis Mamontovs uzbruka pilsētai laupišanas nolūkā. Kaujas notika pašā pilsētā, kādas pāris deenas. Tika laisti darbā ložmeteji, šautenes, veeglā un smagā artilerija. Uguns veen laistijās pār pilsētu, un par nelaimi, es dzīvoju tādā veetā, kur eet lādiņi pāri, kā no veenas, tā arī otras puses. Pēdeajā naktī uz rīta pusi ložmeteju troksnis aplusa un bij dzirdami retaki artilerijas rūceeni. Atrasdamees visas deenas dzīvoklī, novēroju, kas būs. Pēc nīknas bombardešanas, otrā rītā pa pilsētu jāja dažī peedzēruši kalmiki un kazaki. Domaju, būs jau na vara un likumi, tikai jagaida rīkojumi. Izrādījās tomēr, kad mežonīgā divīzija eeņēmusī pilsētu, tikai, lai izlaupītu visus veikalus, kādi veen bij un tad uz rīta pusi nozuduse dziļak Ukrainē. Ša-

jās pilsētas cīņās un apšaudišanās bij daži nogalināti un vairakas ēkas nodedzinatas. Pēc pāris deenam uz eelam sāka kareivji kontrolet dokumentus un dažus aizturet. Izdzītee no pilsētas leelineeki bij atgreetušeēs atpakaļ un saimneekoja pa vecam. Pēc kādas nedeļas vēlāk pilsētā izplatijās uztraucošas baumas, ka tuvojas Deņikina armija. Tātas ari bij. Šoreiz leelineeku eestādes evakuejās no pilsētas un sagatavojās aizstāvešanai. 29. septembrī peenāca no otras puses brīvprātīgās armijas generalis škuro. Tagad eesāka pilsētā rakt tranšejas un taisit barikades. Eedzīvotaji peespeedu kārtā strādaja sveedros pee pilsētas nostiprinašanas. Netāļu no Kurskas stacijas eenaidneeks bij peevedis smago artileriju un nikni apšaudija pilsētu veselas trīs deenas. Mans dzīvoklis bij apšaudišanas rajonā, kur krita plīstošās bumbas un iznīcinaja ēkas un daudzem logeem stiklus birdinaja. Pirmās kaujas deenas peevakarē, atlasdamees dzīvoklī, kuņam visi logi bij izdauziti no plīstošām granatam, pārgāju uz tuvejo baznīcas pagrabu, meklet glābiņu no ložu krusas. Apkārt dega mājas un artilerijas uguns baigi rēca pār meeriģeem eedzīvotajeem. Ari baznīcai tika nodariti leelaki bojajumi. Naktīs bij sevišķi baigi, kad no pagraba velves iznāca sētā un noklausijās. Izmisušu un eevainoto kleedzeeni pilsētā, kopā ar sirdi žņaudzošo artilerijas troksni, padarija apkārtni par īstu kara lauku, kur neteek vairs neveens žēlots. Trešā deenā pēc pirmās pilsētas apšaudišanas eesāka tarkšket vairaki ložmeteji dažādās pilsētas daļās. Nākošā naktī sarkanā armija pilsētu bij atstājuši un eenākuši leelak i pulki kazaku,

kaukazeēšu, tērpti sevišķās cepuritēs, zem nosaukuma „vilku divizija“, ar generali Škuro preekšgalā.

Kad kazaki bij eeņēmuši pilsētu, tad sākās parastā vairaku deenu atklāta laupišana. Sevišķi neģēligā kārtā mocija visus palikušos pilsētā ebrejus ar ģimenem. Nagaikas veen pa gaisu vicinaja un sarkanas rētas uz meesam un ģīmjeem taisija šee atsvabinataji. Neskaitamus gadijeenus redzeju, kur kazaki apstrādaja ebrejus un citus pilsoņus, kuņus uzrādija veetejee eedzīvotaji, ar nagaikam un šauteņu rezgaļeem, tā kā asinis nāca ne tikai pa muti un no galvas, bet ari no citeem locekļeem. Pilsēta bij istu huņņu rokās, kuři terorizeja kas teem ceļā gadijās. Netika meklets, vaj vainigs, vaj nē, bet ticeja katram huļiganam un katram gaŗāmgājejam.

Kad trīs deenas no veetas eekaŗotaji bij laupijuši un izdarijuši dažadu vandalismu, nogalinot vairakus eedzīvotajus, tad bij eeradusees pate jaunā vara un ar „Voronežas Telegrafu“ paziņoja eedzīvotajeem par notikušo un Deņikina jaunos rīkojumus, ar kuņeem tika solitas dažadas taisnibas normas un vecā kārtiba. Mājas drizumā tika flagotas ar Nikolaja II. trīskrāsaineem kaŗogeem un sviņeta pirra uzvara. Sarīkoja dažī eekaŗotajeem leelas eedzeršanas un lustigu dancošanu.

Pirmās deenās tika pakārti peeci padomju darbineeki, no dzelzceļa sleedem izgatavotas karatavas; starp teem pilsētas bij. padomju komendants, latveets Skribe. Neapzinigais pūlis gavileja un kleedza „urrā“ pee kaŗatavam. Vairakas deenas no veetas pakārtee tika

tureti karatavās, itkā preekš citu beedinašanas. Pakārteem, zinams, pirmās deenās tika nolaupiti visi apgērbi un tee karajās gandrīz kaili. Šās kāršanas, kuņas turpinajās vairakas reizes, man bij tik pretigas, ka es neko sliktaku nevaru vairs eedomatees. Reebjas man domat par teem zemiskeem cilvekeem, kuņi sajūsminas un ar preeku noraugas kāršanas procedurā. Nav teem neka svēta, nedz cilveciga, bet veenigi netīrā, ļaunā sirdsapziņa.

Deņikina savvaļneeki bij nogājuši ārprāta nikumā pret saveem pretineekeem. Drīz sara-dās izbēgušie fabrikanti un mantīgā šķira, kuņa bij glābusēs zem kazaku scepteņa. Notika atkal mītiņi un tureja skaistas, „aizgrābjošas“ runas. Tee paši strādneeki, kuņi applaudeja leelineekeem un dzeedaja „Internacionali“ un „Marseļjezu“, tagad sita plauksfas kazaku varoņeem un dzeedaja patriotisko „Dievs, sargi ķeizaru“... Ģeneralis Škuro savā entuziasmā vairak reizes atkārtoja, ka „Voroņežai vairs nekad sarkanai nebūt“... Tas notika oktobrī, bet novembrī jau bij citada dzeesma, un Škuro atradās labi tāļu no pilsētas, ar visu savu „vilku diviziju“.

Izlūkošanas nodaļas nežēligi strādaja un skaļās frazes sludinaja savu „taisnību“, kuņas bij tukšas skaņas, un apceetinato spīdzinašanu peekopa vēl sliktak, nekā cara režimā. Sabrauca bijušie gubernatori un citi agrakee valdneeki, kuņi sapņoja par meerigu un laimigu dzīvi, bet Deņikina pulki — par drīzu Maskavas eeņemšanu.

Nepagāja ne trīs nedēļas, kad brīvprātīgā armija posās tāļā ceļā no neeka sarkanās armijas saujiņas. Gan steidzigi gatavoja līdz 35 g. mobili-

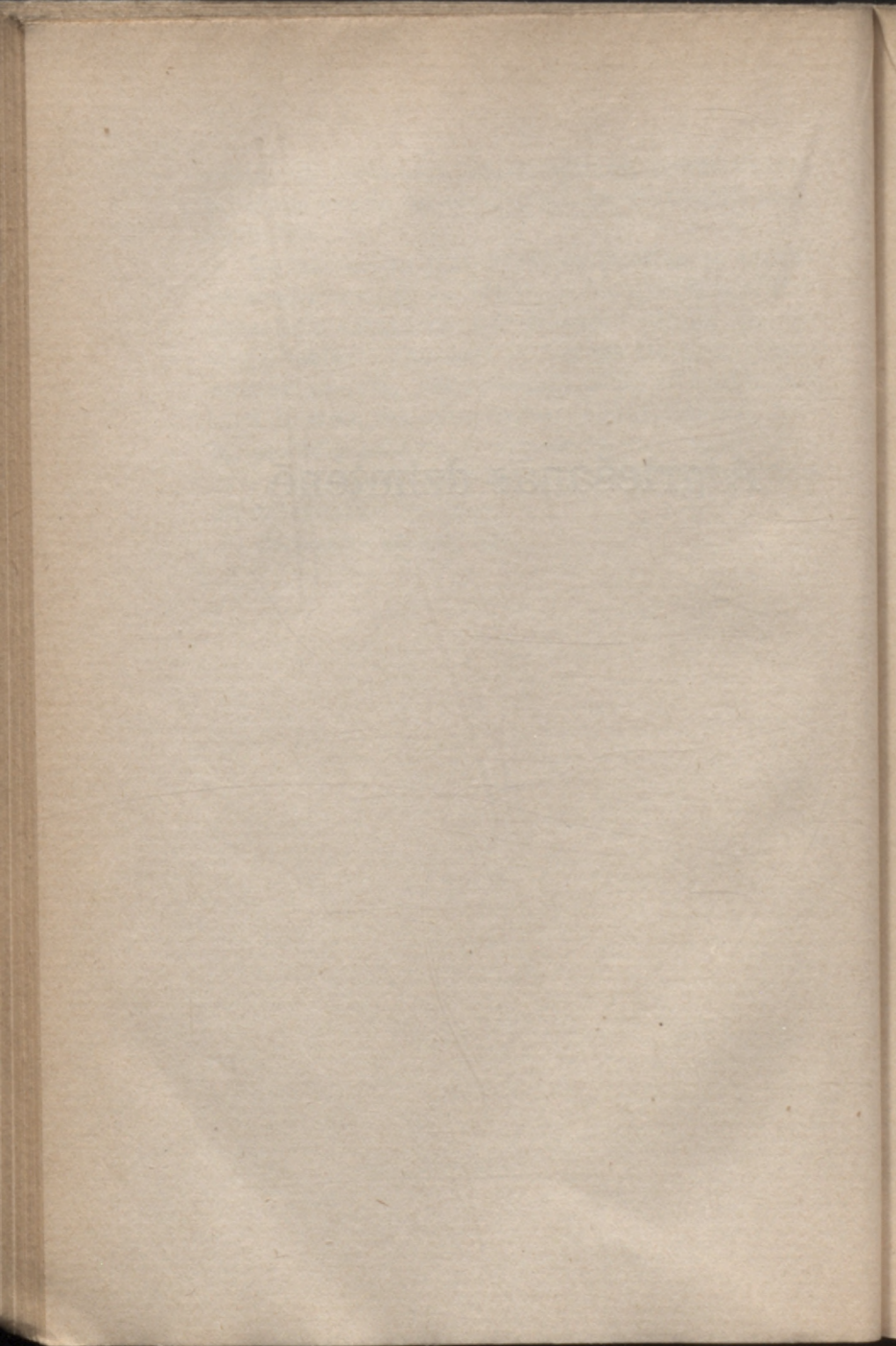
zaciņu un meerināja neuztrauktees, tomēr liktens bij lēmis citadi, un plani izputeja kā zeeņu putu burbulits.

Kazakeem bij jaatkāpjas no pilsētas, jo sarkanā armija tuvojās un līdz ar to eedzīvotajos radija visleelako sašutumu, par izleetām asinim un nesteem leeleem upureem, — preekš Deņikina varas nostiprinašanas. Eedzīvotaji, būdami bailēs par savu drošību, veseleem bareem atstāja pilsētu. Nebij nekādas paļāvības vairs ne uz kādu varu. Pee tam pēdejās deenās cirkuleja visvisadas nejēdzigas un uztraucošas baumas.

Uzmanīgi vēroju visu.

Atgriešanās dzimtenē

Atgriešanās dzimtenē

19. oktobrī ilgaku laiku es peekalnē pee Mitrofana klostera novēroju, kā tālumā plīsa sarkanās armijas tuvojošās lodes un to straujo eedzīvotaju bēgšanu no Otroškas un Pridačas pāri Voronežas upitei uz pilsētu. Mājās pārnācis atradu visus uztrauktā gara stāvoklī, jo tuvojās sarkanā armija. Domās nogrimis pārlīku visu bijušo un esošo stāvokli sīkumos un nācu pee slēdzeena, kad šai brīdī ir vislabak doteles ceļā uz mīļo Latviju. Kā agrak, tā ari tagad neveens nekādas likumīgas atļaujas nedos. Ja netikšu līdz galam, kritīšu kaut pusceļā, bet še ir apnicis un mūžīgā paceetiba un ceriba uz labakeem laikeem ir zuduse.

Vēlā vakara stundā, kad pilsētu jau bij atstājuši kazaki un visas eestādes evakuetas, — ar kreetnu sainiti plecos devos cauri tumšai pilsētai, preti rudens salam un negaiditeem pārsteigumeem. Šur, tur, lepnakos namos dega gaiša elektriba. Tur vairaki atkāpjošees kazaki izlaupija turigos dzīvokļus, kuŗu īpašneeki krēslā tos bij atstājuši savam liktenim. Pulkstens bij pāri desmiteem, kad es ar saveem tuvakeem līdzcilvekeem izgājām cauri pilsētai pee Kurskas stacijas. Eespaids bij no-speedošs un drūms. Rets kazaks ārpus pilsētas jonoja, pakaļ citeem atkāpjošamees kazakeem. No Otroškas puses bij dzirdams dobjšs sarkanās artilerijas troksnis. Nāca trešais uzbrukums pilsētai,

kuŗš ari bij pēdejais. Vispirms nogājām kilometrus desmit no pilsētas pee Donas upes pa dzelzceļa sleedem. Tur taisijām garaku atpūtu. Nakts bij vēsa un uz rīta pusi pārņēma drebuļi. Šinī veetā bij jau daži simti bēgļu no pilsētas, kuŗi prātoja, ko darīt un kur tāļak klīst. Uz rīta pusi veselā garā rindā devamees tāļak un ap pašām brokastim nonācām stacijas Latnajā sādžā. Preekšā mums bij vairaki tūkstoši meerigo eedzīvotaju, kuŗi, nevēledamees krist par upuri dažam labam nejaušam kaŗa satracinatam gadijeenam pilsētā, bij atbēguši šurp. Pee kāda mazturiga kreevu zemneeka, kopā ar citeem tādeem pašeem bēdu brāļeem, mājoju, un nodzīvoju še dažas deenas. Aiz muguras palikušās Voronežas pilsētas bombardēšana bij labi sadzirdama, un skrejošee nostāsti par visadeem breesmu darbeem gāja no mutes mutē. Pee ta pašā zemneeka bij apmetusees kāda kreevu muižneece ar saveem diveem bērneem, no Voronežas apkārtnes. — Esot kazaku laikā atgriezusees no Rostovas un gribejusi atjaunot saimneecibu, bet tagad, baidīdamās no sarkaneem, ar izbailu pilnu sajūtu bēguse šurp. Uz kuŗeeni viņa braukšot, nezīnot, bet pee leelineekeem nekādā ziņā, jo viņas vīrs jau esot no teem nošauts.

Kad divi deenas un divi naktis biju nodzīvojis Latnajas sādžā, tad ari nopeetni eesāku prātot, kā varetu nokļūt Latvijā, jo braukt nezi' kur uz Deenvid-Kreeviju, kā: Harkovu, Rostovu, Krimu, jeb Kaukazu, man nebij nekādas vēlēšanās. Labi jau pazīnu valdošo partiju un šķīru varmācīgo rīcību pret meerigeem eedzīvotajeem, kuŗi nedalīja savas simpatijas ar valdīneekeem. Un palikt pee pa-

domju varas, arī nebij nekāda griba, kamdēļ leelās teeksmes atgreestees dzimtenē ņēma pārsvaru un 21. oktobrī eerados vēl reiz Latnajas stacijā, kur bij veens, otris paziņa, kā arī stipra pilsoņu kara atmosfera.

Ceeši speedu es pēdejo reizi paziņam roku Latnajas stacijā, un ar paceltu galvu soļoju pa dzelzceļa stigu uz preekšu, tuvāk tēvijai. Ceļa līdzbedris man sekoja uzticami līdz galam. Kad bijām nogājuši kilometrus 12, tad mūsu preekšā bij upe, kuņas tilts bij saspridzinats un nekāda dzelzceļa satiksme ar Voronežu nenotika. Pāri upei tikuši, atradām otrā pusē 3 preču vagonus, kuri stāveja un ko nebūt gaidīja. Bombardešanas leelais troksnis jau bij aiz muguras labi tāļu un novakarē mazleet tikai vareja dzirdet smagās artilerijas darbo dunoņu. Bijām precīgi, kad esam ceļa jūtīs — uz Latviju, bet vaj sasneegsim, to tikai mīnejām kā sapnī. Izrādījās, kad preču vagoni jau bij peepilditi ar kara bēgļeem no pilsoņu kara frontes. Klusi eespeedos ar savu bagažu vagonā un līdz rīta gaismai dziļās domās nogrimis, tur nakti pārlaidu. Neveens neguleja, jo daudz un dažadas leetas palika aiz muguras, un preekšā negaidīja nekādi salidumi.

22. oktobra rītā no stacijas Kurbatovo atbrauca veena lokomotive ar dažeem tukšeem vagonēem, un visi sasēdušees — aizbraucām. Netāļu no stacijas Kastornaja, mūs visus izsēdināja, jo preekšā bij atkal veens saspridzinats dzelzs tilts pār upi.

Vēlu vakarā eegājām noguruši leelakā dzelzceļa mezglā stacijā Kastornajā. Še izdzērām kādas glāzes tējas un peekodām sauso maizi, kuņa

mums bij līdz no mājām. Pārāk ilgi še mums nebij jagaida, jo vilceens drīz gāja uz Kursku. Kastornajā satiku ļoti daudz bēgošu kazaku, kuŗi, neklausidami komandeeru pavēlem, paši rīkojās uz savu roku un izklīda kur katris gribeja. Armijas daļās uzticamako disciplīnai bij mazakums, bet leelais vairums gāja no bada dzīti un eekārdināti no soliteem labumeem. Tiklīdz ko iznāca atkāpšanās un zaudejumi, tā citkārt draudošās brīvprātīgo rindas, sāka izirt un izjukt. Vairaki kareivji pēc tam eestājās citās armijās, ceredami uz kādām avanturam, bet ari tur tāpat gāja. Veeni un tee paši lozungi un skaidrā ūdens duļķošana. Vagoni Kastornajā uz Kursku bij tiktāļu pārpildīti, kad rūmes vairs nekādas, kamdēļ eekāpu atklātā platformā, kuŗā ari drīz nebij vairs neveenas brīvas veetiņas, kur apsēsties. — Nakts bij vēsa, un lai gan gērbes biju zeemas mētelī, tomēr aurejošais vējš drebināja kaulus.

Kurskā eebraucu 23. oktobrī. Pirmā kārtā eegādajos tur ceptas baltas bulkas, kādas nebiju ēdis ilgaku laiku un notīriju no sejas ceļa leelos putekļus kungu uzgaidamā istabā, jo pagājušās peecās deenās, kamēr izgāju no mājām, 19. oktobrī, nebij izdevība sevi savest kārtībā. Tai pašā 23. oktobrī pēc pusdeenas izbraucu no Kurskas un vakarā jau biju Ļgovā. Tūliņ vilceens negāja, jo no šejeenes vajadzeja atļaujas - propuskas, braukt uz Ķijevas pusi. Bez kādām leelām formalitatem ari Ļgovas pilsētā dabuju atļauju ceļa turpinašanai un gaidiju tikai vilceenu peenākot. Atļauju izņēmu līdz Ķijevai un sēdos vajadzīgā vilceenā eekšā. Kādu gabalu lopu vagonā braucu gluži meerīgi, lai gan va-

gons bij divkārtīgi pārpildīts, pa leelakai daļai kazaki, kalmiķi, ķirgizi un daži Deņikina armijas virsneeki, privato bij maz. Kāds niknis virsneeks man asi noprasīja, no kureenes un uz kureeni es braucot, — kad viņam paskaidroju, ka braucu uz dzimteni Latviju, tad šis kungs palika nikns kā uguns pee pakulam. Viņš ņēmās eeskaidrot, kad es esot Kreevijas pavalstneeks un nekādas Latvijas neesot, tamdēļ mani apturešot un nodošot atteecīgam komandantam. Es paskaidroju, ka esmu dzirdējis caur avizem, kad agrākā Baltijā ir nodibinājusees valsts Latvija un tur ir sava neatkarīga valdība. Uz tādu manu pārdrošību izskaidrotees, šis virsneeks izrādīja pavisam leelu niknumu un paziņoja man, kad es teekot arestests. Nodeva triju kazaku pavadībā nogādāt mani Vorožbas stacijas kaŗa komandanta rīcībā. Pee komandanta eeradās arī bramanigee virsneeki, kuŗi nosauca sevi, veens par Polijas pavalstneeku, un otris atrekomandējās par Francijas pilsoni. No galvas līdz kājām novēroju šos „nedalamās matuškas“ aizstāvjus, kuŗeem ģeografiskā un politiskā abece ir gluži sveša un tee paši nezin savā dzēruma dullumā, ko tee dara. Komandants, neka neatradis kompromitejoša, atstāja mani brīvībā, bet uz perona kazaki ceeši mani apņēma un eesēdināja, kā arestetu vagonā, lai vestu tāļāk. Es vairs nezināju, kam sūdzet, jo biju pilnīgi apdzērušos Deņikina virsneeku, pee tam ārzemneeku, varā. Solijās mani novest līdz Kono-topa stacijai un tur eesēdinat aiz beezām restēm par nepaklausību un izrunašanos, par kādu tur Latviju, kuŗas nemaz neesot un nekad nebūšot. Vilceens auļoja tāļak, bet es padevos saveem va-

ras vīreem un prātoju ko darīt. Lai gan man bij otris ceļa beedris, tomēr tas neko nevareja darīt, jo netika nekādi izskaidrojumi klausīti, bet tai laikā un pee frontes joslā, kaut arī pilsoņu, virsneekeem bij leela vara un viņš vareja izrēķinatees, ar ko tikai gribeja. Tā veenā stacijā redzeju, kā saniknotee kazaki izrāva no vagona kādu ebreju un uz līdzenas veetas to nolīnčoja. Publika meerigi noskatījās, kā izņēma dzīvību veenam, cauri braucošee neželīgeee kazaki. Un vaj kāds slepkavas aptureja, jeb brīdinajumu deva? — Neveens. Vēl ar kājam noasiņojušu spārdija. Trešais zvans un vilceens gāja tāļak. Nodomaju, var jau man tāds pat liktens tagad būt.

Kad bijām peebraukuši Konotopā, tad veens kazaks rupjā tonī man paziņoja, ka es varu braukt tāļak meerigi, jo „načalstvo“ domajot, ka es esot godīgs Kreevijas pavalstneeks. Tādā kārtā visi nekreetnee virsneeki un kareivji izkāpa no vagona un pazuda pārpildītā no citeem kareivjeem peronā. Šoreiz tiku sveikā cauri un vareju skatītees tāļak ceļa mērķī. Agrā rudenā ritā, 26. oktobrī, eebraucu Ķījevā un apmetos pirmās klases uzgaidamā zālē. No šejeenes bij grūti tāļak tikt, jo preekšā stāveja divas frontes. — Brīvprātīgeee kaņoja ar leelineekeem un Peļuru un abas frontes atradās ne visai tāļu no Ķījevas.

Tuvakā fronte kādas 40 kilometrus bij pee Korostenas ar leelineekeem un apmēram 60 kilometrus attāļā no Ķījevas fronte ar Peļuru un leelineekeem pee Fastovas. Tā tad Deņikina armija kaņoja uz trim frontem. Uz kuņu pusi man dotees, nevareju izšķirtees tik drīz, jo frontes ziņas da-

žu deen bij pavisam nelabvēligas. Lai būtu vee-glaka bagaža, tad dažus gabalus Ķījevas krāmu tirgū izpārdevu un tādā kārtā eeguvu sev dažu labu Donas valdības rubli ar ko eksistet. Trīs deenas nodzīvoju Ķījevas stacijā naktis pavadidams uz kaileem soleem. Veetejā administracija palika uzmanīga un sāka man peegreest izcilaku eevēribu. Pa staciju gan staigaja kādas tur poļu organizācijas un lasija kopā savus tauteesūs, bet nabaga latveešūs neveens negribeja redzet, jo, lūk, Latvijas valsts neesot un Kreevijas latveeši visi esot valsts grāveji. Beidzot nolēmu dotees uz Petļuras frontes pusi, varbūt no tureenes tikšu tāļak. Izrēķināju, kad, ja mēs brauktu ar vilceenu cauri Petļuras valstij un Polijai, tad Rīgā tiksīm pēc kādām pāris nedeļam... Tee bij sapņi un veena leeta, bet pateesiba bij otra leeta. No Ķījevas vilceens gāja tikai līdz Vasiļkovas stacijai, tas ir kādus 40 kilometrus no Ķījevas. Tāļak dzelsceļa satiksme pārtraukta, jo nāk kaujas linija ar Petļuru un leelīneekeem. Nobraucu tur un prātoju, kā tikt tāļak. Izrādijās, ka no Deņikina valstības bēg vairaki virsneeki, inženeeri un meerigi Ukraines eedzīvotaji uz Petļuru. Gribot labak krist par neatkarigo Ukraines Petļuras valdību, nekā nīkt un citus brāļus kaut Deņikina monarķistiskā valstī, kuŗai nesot nekādas izredzes tikt no Ukraines tautas atzītai. Vēlak tomēr izrādijās, ka neveena no viņām netika pee varas un iznīka tāpat, kā eesāka. 30. oktobrī visu deenu leetus lija un gandrīz nebij eespēja dotees kājam uz Fastovas pusi. Pēcpusdeenā leetus drusciņ peestāja un mēs vairaki cilveki, vīreeši un seeveetes, apkārušeēs ar savām

nastam, devamees ceļā. Sasneedzām Motovilovkas staciju, kuŗa bij pilna no kaŗeivjeem peebāsta. Uzzinajām ņe, ka ap Fastovu paŗlaik noteek leelaku eenaidneeku spēku savilkŗana un cauri eeŗana tur nemaz nav domajama, ja negrib krist kaŗa gūstā, labakā gadījumā un zem ņautenes pulvera sliktakā gadījumā. Apmēram kādi 10 gājeji nogreezamees pa kreisi uz Motovilovkas sādŗu. Pirmais sneegs peevakarē sāka birdinat un zeema sludinaja savu bargumu, klīstoŗām avim. Eegreezamees Motovilovkas skolā pārnakŗņot. Skolotajs, kāds ukraineets, sagatavoja kartupeļu spaini un skābetus gurŗus preekŗ ēŗanas. Nodeva mūsu ricībā veenu klasi un salmus. Nebijām nemaz vēl atpūtuŗees, kad eeraudzijām pa logu, ka skolas sētā teek eevesta lauku veeglā artilerija un nostādita kaujas gatavībā. Domajām, tagad būs beigas mūsu nakts meeram, bet iznāca puslīdz labi un nakts pagāja meerīgi. Tikai nakts vidū mūsu klasē eelauzās kādi 20 Donas kazaki un apjautajās, vaj nesot ņīdu, pēc tam klusām bij nolaupijuŗi seeveetem siltās vilnas sedzenes un uz rīta pusi ar visu artileriju nozuduŗi. No rīta ārā bij balta, beeza zeema. Nopūtos grūti, jo tagad vēl tikai sākums un gals nav paredzams. Lūkoŗu pārspēt visus nelabvēligos apstāklus un doŗos uz preekŗu. No ņejeenes mēs sadalijamees vairakās grupās un gājām Fastovas pilsētai ar līkumu gaŗām. Artilerijas un loŗmeteju troksnis atskaneja visai spilgti, jo Fastovai bijām tuvu peegājuŗi. Daŗi lādiņi, jadomā, no sarkanās armijas puses, krita kādu puskilometru no mums. Sarāvamees un apstājamees. Lai izbeigtu dzīves cīņu un mūsu tāļako cenŗanos, peetiktu

tikai veenas granatas šķembeles un liktens galīgi būtu bijis izšķirts. Vairak stundas no veetas šis ellišķais kaujas troksnis morisinājās netālu no mums. Pēcpusdeenā sāka jau retaki artilērijas grāveeni nākt un pēdīgi, kad bijām jau labu gabalu nogājuši, pavisam apklusā šaušana. Tādā kārtā mēs bijām pa dziļo, nemīlīgo sneegu nobriduši pirmā deenā kādus 30 kilometrus. Vakarā eeslīdejām veenā kreevu sādžā un tur pārgulejām pee nabadzīga zemneeka, uz seena saujiņas, par nakti. Mājas saimneeks, kā arī saimneece bij ļoti laipni cilvēki un par naudu deva, kas teem bij ko ēst. Kā izsalkuši vilki mēs ēdām novāritos kartupeļus ar sausu rupju maizīti. Otrā rītā uzmekleju savus citus ceļa beedrus un tad veseli divi pāri turpinājām sākt ceļu. Tā kā šai apkārtnē biju pirmo reiz, tad beeži nogājām no ceļa un bridām pa dziļām sneega kupenam un uzdūramees uz leela-keem grāvjeem. Kā ceļa beedris mums peebeedrojās kāds kreevu mācitajs, garā zaldatu šinelī, kuŗš arī bēga prom no Deņikina varas un gāja uz Petļuru, jo tur esot viņa ģimene un arī labākais darba lauks. Viņš pats bij arī dzimis ukraiņeets. Kad bijām labu gabalu briduši pa sneegu, tad sasneedzām dzelzceļa sleedes, pa kuŗām turpinājām visu turpmako ceļu. Eešana jau nu pa sleedem būtu laba, ja tikai nobērtee asee akmeņi nebūtu maisījuši kārtīgai ejai. Aiz stacijas Kožanka kādā dzelzceļneeka - pārmijneeka budkā apmetamees pa nakti. Šeit dabujām zināt, ka no Fastovas pilsētas padomju vara esot izdzīta un tur eegājuši Deņikina kaŗa pulki. Tā tad še atrodas pašlaik neitrāla josla. Kamēr mēs runajām, tikmēr pa slee-

dem no Fastovas puses pee brauca apbruņots ar ložmetejeem, vairakeem virsneekeem un kazakeem bruņu vilceens. Apjautājās, vaj nav redzēti leelneeki un Petļuras kaņaspēki. Tā kā dzelzceļneeks neko noteiktu nemāceja pateikt, tad bruņu vilceens ar leeleem vecās Kreevijas nacionaleem karogeem kārees, aizbrauca atpakaļ uz Fastovu. Tagad noskaidrojās, ka pee Fastovas ir bijušas trīs armijas: leelineeku, Petļuras un Deņikina. Padomju vara bijusi pilsētā. Pēc Deņikina armijas eēnākšanas pilsētā, padomju sarkanā armija atkāpusees uz Žitomiras pusi, bet Petļuras daļas uz deenvideem, Kazatinas dzelzceļa mezglu. Par nakti gulejām, kādi peeci ceļneeki, uz kailas grīdas dzelzceļneeka būdā. Uz rīta pusi peenāca nedrošas ziņas no frontem un mēs sākām nopeetni apsvērt savu stāvokli. Dzelzceļneeka seeva pēdīgi mūs ar rupjeem vārdeem izvadīja, jo, lūk, par maz esot samaksājuši. Tādu rāveju gan vairs es daudz nesatiku. Gājām uz stacijas Popeļņas pusi. Kādā veetā mums aizkrustoja ceļu trīs bruņoti kareivji un noprasīja ceļa mērķi. Zinams, es stāstīju to, ko vareju, lai veeglak nokļūtu savā dzimtenē. Popeļņas stacijā saņēmām jaunas ziņas, ka šē vakar ir bijuši Petļuras varoņi ar savu bruņu vilceenu, bet šodeen vairs nebraukšot, jo esot leela nedrošība. Tagad bijām tuvāk Petļuras valstij un tālāk no Deņikina varas. Uz elpojām brīvak, jo šē, lai nu kā, tomēr cara žņaugi un dekretu diktatura ir ceešamaka, vismaz, tā mums eegalvoja veetejee eedzīvotaji — ukraīneeši, kuri ar smaidu uz lūpam runāja par Ukrainas nacionālo Republiku, bet ļoti baidījās no Deņikina melnās varas un sarkanās armijas. Visu deenu so-

ļojām pa dzelzceļa stigu. Ari laiks bij palicis mīkstaks. Pēc dažu gājeju nostāstiem, nākošā stacijā esot pilnīga Petļuras vara un tā saņemšot ar preeku visus pārnācejus no Deņikina. Līdzšīnejās stacijās: Kožankā un Popeļņā nebij nekādas varas un stacijas preekšneeks nezinaja, kam viņš ir padots un kurš ir īsti jaklausa.

Peevakarē eegājām stacijā Brovki un ar leelām ilgām cereto bruņu vilceenu nesatikām. Še teešām bij pazīmes, ka ir kāda dzīvība, jo stacijas preekšneeks uztureja pastāvīgus sakarus ar Petļuras valsts eekšeeni un citām stacijām. Bijām laimīgi, ka šai fronteī esam cauri un Deņikina pulki palika aiz muguras. Dabuju nakts māju pee kāda ukraīneešu audeja un par labu samaksu biju kreetni paēdis. Divas deenas gaidiju un cereju, varbūt atbrauks bruņu vilceens un novedīs dziļak Ukrainē, bet tāds nenāca un uz stacijas preekšneeka lūgumeem, atbildes no Kazatiņas bij neskaidras un tumšas.

Zaudejuši katru cerību uz bruņu vilceenu, gājām kā zosis pa veenam uz deenvideem. Sneegs bij peenācis ļoti leels un dzelzceļa sleedes pilnīgi nenotīritas. Satinuši kājas ar mašām un lupatām, soļojām, kā maišelneeki uz preekšu. Nosaluši vakarā eegājām Černorudkas stacijā. Petļuras vara še bij pilnā spēkā un jaunu cilveku patruļas ar šautenem dižojās pa staciju un apkārtni. Pirmais skats bij ļoti nedrošs un aizdomīgs, jo atgādināja kādu eeņemtu sādžu no laupitajeem. Tā saucamā administracija sastāveja no jauneem privatās drēbēs gērbušamees cilvekeem ar šautenem un patro-

nam apkārušees. Visas viņu kustības rādīja aizdomas. Ari še nebij nekāda vilceena. Ar leelakām grūtībam dabuju nakts māju pee kāda dzelzceļa kalpotāja — poļa. Guledams par nakti domaju, ka esmu eenācis lamatās, bet kā jau visur, tā ari še jaunee ukraiņu eekarotaji, gribeja parādīt savu varu un eebaidīt ar savu eeroču zvadzinašanu. Neatlikās nekas vairs cits, kā tādā pašā kārtā turpināt tik kājam ceļu uz preekšu. Nākošā deenā gājām pa Ukrainas Nacionalās Republikas teritoriju uz centru Kazatinu. Černorudkā dabujām zināt, ka pee Kazatinas pēdejās divās deenās esot bijusi nikna cīņa ukraineešeeem ar Padomju karaspēku, kuŗš atradās Berdičevas pilsētā. Jau tuvojotees Kazatinas pilsētai, redzejām tāļumā leelaku dūmus un degošas mājas. Ko peenācām stacijā, to mūsu acu preekšā bij leelaks bruņu vilceens, peelādets pilns ar kaŗa municiju un dažādām citām leetam. Starp citu, atdalijās vairaki veeglee leelgabali un pāris lidmašinas. Pašas stacijas logi bij galīgi izdauzīti un atstāja, vārda pilnā nozīmē, kaŗa lauka eespaidu. Pirmā kārtā uzzinaju pašreizejos apstākļus, kuŗi bij ne visai spīdoši. Tas bij pēdejais evakuācijas vilceens, ar kuŗu aizbrauca Kazatinas eestādes un komandants. Ātri apdomājos, vaj nu sēstees vilceenā un braukt uz deenvideem, Vinņicu, Ukrainu Republikas leelako centru, jeb dotees cauri leelineekeem uz Polijas pusi. Tā kā mana vēlešanās bij par katru cenu nokļūt tuvāk dzimtai zemei, tad izvēlējos pēdējo un nokāpu no kaŗa vilceena, kuŗā jau biju eesēdees kopā ar citeem, lai brauktu viņeem līdz. Suta kumeļš eesvilpās un aizgāja, bet es domigs gāju pilsētā eekšā, meklet naktsmājas.

Daudz durvis tikām virinājuši un lūguši naktsmājas, bet visur atraidīja kā nelūgtus veešus. Eedzīvotāji arī baidījās, jo pēdejo deenu kaujas pē pilsētas un bombardešana bij uz viņem atstājusi nospeodošu eespaudu. Zinadams labi nabadzigako šķiru sirdis, peeklauveju pē kādas vecas, vecas un ļoti mazas pussagruvušas mājiņas. Durvis lēnām atdarījās un kāda salikusi vecmāmiņa eelaida mūs eekšā, kur arī laipni uzņēma, kā savus cilvekus. Mājiņa sastāveja no veenas mazas istabiņas un maza ķēķa, kuŗā mitinājās starp citu arī neleels sivens un raiba vista ar leelu melnu runci. Laipnais mājas saimneeks, kāds kurpneeks visu vakara strēķi ņēmās izstāstīt savus agrākos peedzīvojumus Japaņu kaŗā un tur viņš esot mācijees cilveka leelo mīlestību. Viņam gaužam esot žēl, ka viss dzīvē teekot postīts un iznīcinats. Savos uzskatos viņš esot ukraineetis un vēletos kaut Ukrainas Nacionalā Republika valdītu šeit, kuŗa vislabak sapratišot ukraiņu tautas pateesos apstākļus un viņas mērķus. Meerīgā sajūtā eekš šās mazās būdiņas, kur mājo silta cilvēku mīlestība, aizvēru acis. Un pamodos tad, kad pa mazo lodziņu nāca kreetna gaisma eekšā. Šai veetā es arī redzeju, ka īstai varai jābūt tur Ukrainu, kur nav ne poļu, ne leelineeku virskundzības. Un ja kādai tautai ir teesības būt neatkarīgai, tad pirmā kārtā tāda ir ukraineešiem... Preekšā man tagad bij leelineeku fronte, kuŗai grībeju eet cauri uz Poliju padzelzeļu sleedem. Palikuši mēs bijām vairs tikai divi. No rīta ass vēsums ar sarmu mūs apņēma, kad sākām eet. Nopostīto ēku tumšee mūri un izsīstee logi stāveja klusi un visa apkārtne atgādināja pēc

izmirušas pilsētas. Gandrīz nemanīti izgājām no Kazatinas dzelzceļa mezgla. Neveenas dzīvas dvēselītes nesatikām. Līdz pusdeenas laikam jau bijām nostaigājuši labu gabalu un jutamees ne visai omulīgi, jo kuŗu katru acumirkli varejām tikt apturetī no sarkanās armijas priekšposteņeem. Bijām izgājuši cauri Ukrainas Nacionalās Republikas teritorijai laimīgi un tagad tuvojamees leelakam padomju karaspēka centram, Berdičevas pilsētai. No pretī nākošēem dabujām tuvakas ziņas par leetas pašreizejeem apstākļeem. Peenāca ari vakars. Šinī deenā bijām nogājuši kādus 30 kilometrus. Dažus kilometrus no Berdičevas eegreezamees veenā sādžā un tur sākām meklet pajumti. Atveram veenas durvis, atveram otras un tā tāļak. Visur pa leelakai daļai uzkleedz: „Durvis taisi ceet, nav rūmes“, jeb „še ir slimi“. Dažas durvis atverot, teešām nāca nāsīs tāda smirdoša smaka, ka patika tur eeet dziļak nebij nekāda. Kādas desmit durvis tiku virinajis, līdz beidzot tomēr veenā tīrakā istabā saimneece atvēleja palikt, kamēr nākšot pats saimneeks mājās. Un ja nu saimneeks dzīs ārā, ko tad? — Pārliku dažadi. Bet tomēr, kaut ari ar šaubam, palikām un pārmājojām tur gluži labi. Saimneeks paskaidroja, kādā kārtā izeet cauri pilsētai, lai nekrīstu kādai nejaušībai par upuri.

Peenācis ari bij 7. novembris, tas ir pēc vecā stīla 25. oktobris, kad padomju vara nodibinajās Kreevijā un tā tad bij leela svētku deena. Tai sādžā, kā man stāstīja, bij vairaki atvesti no Petļuras frontes eevainotee, pee pēdejām kaujam. Ar dažeem man iznāca garāka saruna un tee nevēle-

jās nekādas citas varas, kā tikai ukraiņu, lai gan eevainojumus bij dabūjuši kaņā kā mobilizeti sarkanā armijā no Ukrainu kaņaspēka, tas ir saveem brāļeem, tomēr nacionalā sajūta teem bij stipraka par viseem citeem.

Kad tuvoņamees Berdičevai, pilsētā atskaneja internacionales skaņas un ragu muzika. Ēkas bij greznotas karogeem un viss bij tērpts svētku godībā, bet pee dzelzceļa peestātnes stāveja 2 bruņu vilceeni, itkā gatavodamees doteles kur uzbrukumā. Zinaju, ka uzbrukums domats Kazatinai, kuņa mums palika aiz muguras. Pee stacijas gan dežurejošee, vairaki kareivji labi noskatijās uz mums, bet neveens nekā neteica un tā mēs galvenām bailēm bijām gaņām. Atlikās vēl ateet tāļāk uz poļu pusi un tad būsīm drošībā. Ko bijām aizgājuši no pilsētas kādus 3 kilometrus, mūs panāca kāda bruņu lokomotive un apjautajās: uz kureeni ejot? Atbildeju, ko nu vareju un turpinajām ceļu. Tādā kārtā mēs bijām izgājuši cauri Deņikina, ukraiņeešu un tagad leelineeku fronteī, bez sevišķeem starpgadījumeem. Izņemot veenu, otru baigu sajūtu un nedrošību. Tagad jau mēs prātoņām, ka par divi nedeļam būsīm savā Latvijā, jo kad saņneegsim poļu teritoriju, tad ar vilceeneem nokļūsīm ātrāk. Laiks palika ļoti mīksts un sāka leetus smidzinat. Sneegs gāja nost un palika tūrumi melni. Drēbes bij slapjas un kājas netīras, dubļainas. Eešana grūta, bet krūtīs bij ceribas dzirkstele, kuņa uztureja spēkus izturet līdz galam.

Galigi samirkuši eegāņām Galotjas sādžā. Mājas saimneeki bij pavisam nabadzigi. Nekurinata istaba un netīra. Cūkas viļajās pa cementa izrobo-

to grīdu līdz ar mazeem bērneem, kuŗi skrandās noplīsuši gauži žēli nolūkojās uz mums. Peeaugušie nēsāja nātnas pakulu bikses un kreklus, citu apģērbu teem neredzeju. Vareju ilgi nobrīnītees, kur teem rodas siltuma šādā veenkāršā uzvalkā, tik vēsā laikā. Ēdeens, tas arī nebij nekas cits, kā veenkāršee kartupeļi, kuŗus viņi paši ēda, kopā ar cūku, ar visām mizām. Nabadzibas aina visā savā spožumā te parādījās. Guļot katru nakti uz dažādām, netīrām grīdam un ejot satiksmē ar visadeem cilvekeem, dabujām labi pa pilnam tā saucamos kustoņus, kuŗi savukārt postija mūsu organismu un māzināja spējas eešanai. Kad kājas bij uzpampusas un veeni zābaki pēc otreem noplīsuši, tad tika eegādāti jauni, leelaka apmēra, jeb veenkārši ar kalošām iztikām. Nākošā deenā bij labi kreetni uzsalis un no vakardeenas slapjuma nebij vairs ne vēsts. Jaeet bij tomēr ar visām slapjām drēbem. Galvenā pārtika bij rupja maize, kuŗa pavadīja visu grūto ceļa gabalu. Caurmērā pa deenu tika noeets apmēram 25 kilometrus deenā. Dažu deen gan kājas bij kā izlauzītas un vakaros stipri sāpeja, bet dzimtenes mīlestība un ticība uz labaku nākotni pārvareja visus šķēršļus.

8. novembrī sasneedzām leelaku sādžu, Čudnov-Volinskij, kur arī palikām līdz otrai deenai. Šeit, kā jau neitralā joslā, par upiti bij dzelss tilts sapspridzinats un pāri tikām pa laipu. Stacijā nebij nekādas dzīvības, jo sakari aiz bojateem telefona un telegrafa vadeem bij pārtraukti. Veenā pusē atradās padomju vara un otrā — poļi. Taisni uz pašām cūku bērem bijām uzgājuši un nama māte labi kreetni mūs arī paceenāja, zinams par to bij

jasamaksā pee kopejā aprēķina. Šinī mājveetā eedzīvotāji visi bij noskaņoti padomju eekārtai par labu un slaveja sarkano strādneeku valdibas eekārtu.

Nākošā deenā, eegādajušeem labu porciju rupjas maizes, pee kreetna sala soļojām tāļak pa mīksto sneegu. Galīgi rokas nosaldejuši, ar zileem vaigeem sasneedzām Pečanovkas staciju, kurā tāpat, kā eepreekšējā, bij klusa un nedzirdīga. Šoreiz iznāca visgrūtāk atrast mājveetu, jo eedzīvotāji baidijās no mums, kā apsalušeem un no runas svešā akcentā. Poļu kaŗa fronte ari nebij tāļu, tā kā veens, otris izlūks bij tur nodarijis veetejeem leelakus zaudejumus un pārestibas ar eeroču varu, kamdēļ eedzīvotāji bij stipri eebaiditi. Leelā tumsā beidzot atvēru kādas mazakas mājiņas durvis un tur laipni saņēma, kāds bijušās cara Kreevijas neleels eerednits, kuŗš pats bij savā negaŗā mūžā baudijis daudz pārestibas un netaisnibas no savas augstakās preekšneecibas. Bijušais cilveks lika galdā to labako un uzticejās mums svešeem cilvekeem, kā labeem paziņam visu. Drūmu seju viņš noklausijās dažas epizodes iz mūsu tāļā ceļojuma un kā mazs bērns preecajās, kad var palidzet veenam ceļineekam.

Jo tāļak gājām, jo kājas palika gurdienakas un kilometru skaits samazinājās. Bij momenti, kad rūgti nožēlojām to stundu, kad atstājām likteņa varā visu eedzīvi un devamees svešā nezinamā ceļā, kur katru minuti var sagaidit breesmas un nāvi. Slimibas, posts un nelaimes rēgojās visur preekšā, kur veen gājām un kam prasijām. Laimigu seju teešām netikām redzejuši, jo tee mums

nenāca pretī un tee arī neļāva sevi no mums traucēties. Kā sirsnigako pateicību, atstāju laipnajam izbijušam eerednitim dažas savas mantas un devos nākošā deenā tālak. Pēcpusdeenā šur, tur satiku atsevišķus ceļineekus, kuŗi steidzīgi veen, ne vārda neteikuši, devās prom, itkā no kā bēgtu. Veena seeviņa, kuŗa nesa mazu bērnu klēpī, mūs aptureja un stāstīja, ka lai mēs tālak neejot, jo tur esot poļu kaŗaspēks peebraucis un mūs nošaušot. Vakar esot jau daži eedzīvotāji nošauti un tamdēļ viņa steidzoties prom, dziļākā valsts eekšeenē uz padomju pusi. Ne katrai gaŗāmgājejai ticeju un šo nostāstu ņemu skeptiski pee sirds. Savā ziņā noprecajos, jo tikšu drīz galā no grūtā ceļa...

Ne tāļu no Polonnājas stacijas, iznākot no neleela meža, uzdūramees uz savadeem kareivju posteņeem, gaŗā rindā, šķērsām pār dzelzceļu uz zemeļeem un deenvideem. Mēs tikām aptureti un novesti pee kaujas linijas komandanta. Sarunātees nevarejām, jo ta bij poļu ģenerāļa Hallera armija, no Kanadas, kuŗi ne veena vārda neprata kreevu valodu. Atnāca kāds jauns poļu virsneeks - leģionārs, kuŗš arī izskaidrojās ar mani. Tā tad bijām poļu eekaŗotā zemē un visām frontem līdz šim tikusi cauri. Aiz muguras palika Deņikina brīvprātīgee, ukraiņeeši un leelineeki. Izdarot dažas mazas formalitates, gājām meklet beidzamo reizi sādžā naktsmājas. Kāds poļu dzelzceļneeks arī uzņēma un tur uz mīkstiem divaneem, kā jau eekaŗotā zemē, pārgulejām. Noprecajos par sašneegto mērķi, jo tagad jau nu drīz tikšu savā Latvijā ar vilceeneem. Bet arī šee bij tikai neecīgi sapņi, kuŗi izputeja, tiklīdz eesākām meklet at-

ļauju — propusku tālāk braukšanai. Nākošā dienā 11. novembrī gan dabuju atļauju no kara apgabala komandanta, bet prom netiku, jo, lūk, tādu vilceenu nebij. No Rovno pilsētas peeveda steidzīgā kārtā dažādas kara eeročus, kā: leelgabalus, ložmetejus, aeroplanus un karašpēku.

Beidzot tomēr 12 novembra pēevakarē eesēdos lopu vagonā, kušš bij galigi tukšs, jo brauca atpakaļ pēc cita lādiņa. Nakts laikā vilceens pēenāca šepetovkas stacijā un tur mums saņēma kāds bargs poļu komisars. Pirmā kārtā izgērba adama kostimā un apjautajās, pēc tam ar šautenes rezgali eesita, no kuša siteena nokritu zemē. Apdomajās un lika gērbertees. Eeradās ari pāris poļu jauni žandarmu, ar gaŗām, dzeltenām akseļbantem un stingreem skateem novēroja mani. Jagaida bij stacijā tāļakee rīkojumi.

Sāku pārdomat esošo un salīdzināju ar to, ko cereju. Biju gaužam vīlees. Nācu pēe poļeem, kur cereju atrast labaku un humanaku apeešanos, ar tā jau nomocitu stāvokli, bet atradu nejēdzigo vecā režīma varu, kur cilveku pazemina līdz lopam un neļauj tam izskaidrotees. Uzmācās jautājums, kā gan varešu tāļāk nokļūt, ja jau no paša sākuma tik bargi saņem. Vēl eedomajos, ka varbūt tas noteek tikai frontes apgabalā, bet citur būs pēeklājigaki jaunās valsts eeredņi. Tomēr tā nebij un gandrīz bez izņēmuma bij jaceeš daudz un dažādas pārestības no poļu eeredņeem, sevišķi no dažādeem komisareem un rupjeem žandar-meem. No šejeenas vilceens gāja tikai līdz stacijai Zdolbunovo, kur atkal atkārtojās ta pati nesmukā procedura un šautenes vicinašana no kāda

tur komisara. Nebiju še es veens, bet vairaki desmit cilveki, kuŗi šādu, vaj tādu apstākļu speesti brauca pa dzelzceļu. Vecakas seeviņas slaucija rūgtas asaras, bet jaunakee, tee greeza zobus un vīstija aiz muguras kulakus, par šām žandarmu un komisaru patvarībam. Es vēl nebiju to peedzīvojis, izbradadams visas frontes un dzīvodams ilgaku laiku pat Padomju Kreevijā. Šās nekreetnibas es peedzīvoju un nevoreju veen sev peedot, ka esmu še nācis, itkā patvērumu meklet un atradis īsto žulti. Bet neko darīt. Kādreiz iznāk pazemotes taisni visnekreetnaka lopa preekšā zem eeroču draudeem. Un to peeredzeju Polijā. Zinams, jaņem vērā ari sakarsetā kara atmosfera. Pee kratišanas vairakeem tika atņemta nauda un drēbes, sevišķi uzkrītoši žandarmi atņēma cara naudu, jadamā, kā vērtigako. Nekādas kvītes par to neveens nesaņēma, jo bailes bij leelas. Man bij gandrīz veenigi Domes nauda un to neņēma. Par visām tām nelikumībam es ļoti sašutu un katris preeka stariņš drīzak kļūt dzimtenē nobāleja.

14. novembra agrā rītā eebraucu Rovno pilsētā, kurā tiku bijis 1917. gada sākumā, kad notika tur leelas kreevu-vācu kaujas. No citkārt kreeviskām eelam un veikaleem nebij ne vēsts, bet viss bij pārmālets poliski un kreevu valodu vairs neveens nerunaja. Apjautajees, dabuju zinat, ka poļi še eennākuši tikai dažas nedeļas atpakaļ. Tik ātrā veidā un steigā pilnīgi pārpoļot visu apkārtejo dzīvi, man bij brīnums. Stacija bij pilna ar poļu kareivjeem, kuŗi, tāpat, kā kreevu kareivji, guleja uz kailām grīdam. Nogāju uz bēgļu barakeem, apskatīt, varbūt še varetu noveetotes pagaidam, bet tur bij

tāda reebiga smirdoņa, ka ilgi tur nevareju uzturēties. Un knapi cauri izgājis greežos atpakaļ uz staciju. Barakā bij vairaki tīfa slimneeki, kuŗi vaideja un guleja karstumos. Bērns ar izsitumeem raustījās pa kaileem dēļeem un mātes raudadamas mazos meerinaja. Vaj palīdzību ari kāds teem sneedza, to nezinu un nebij ari mana darišana eejauktees barakas eekšējā dzīvē. Bēgļu komisars tikai, apskatot manus papirus, gaiši un skaidri man izskaidroja, ka es vairs tāļak nevarot braukt, jo ar Latviju nekādu sakaru neesot un nevarot vēl zināt, kam Latvija pašlaik peederot, jo tur noteeekot kaujas. Kā vēlāk noskaidrojās, teešām novembra sākumā bij Rigai Bermonta bandu uzbrukums, kuŗš tika laimīgi atsists. Pilsētā no dažeem kreeveem dabuju zināt, ka še esot kāds poļu komisars, kuŗš izsneedzot dažadas atļaujas preekš izbraukšanas no pilsētas. Nogāju pee veena advokata un tas izgatavoja man atteecigu lūgumu poļu valodā un eesneedzu to komisaram.

Atļaujas dabušana vilkāš gaŗi un gausi. Dzīvoju stacijā un guleju, kā visi citi bēgļi, uz kailas grīdas, vaj soleem. Bariba bij ļoti vāja, lai gan veikalos pārtikas bij pārpilnībā. Naudas bads sāka eestātees, jo poļu marku un cara naudas man nebij. Izmainijis melnā biržā Kreevu Domes naudu vilku tikko dzīvību un gaidiju propusku. Veselas septiņas deenas gaidiju un izbaudiju kreetni poļu leelo „veesmilību“ uz gadu gadeem. Daudzreiz tiku nosodijis to deenu, kad eerados poļu teritorijā, jo še es neatradu līdzilvekus, bet neizteicamas ceešanas. Kāds sevišķs komisars pee poļu žandarmerijas ārkārtīgi stiprā un rupjā tonī kleedza

uz veena, otra propusku mekletaja. Biju gan redzejis dažadus vecā režima mošķus un niknus padomju komisarus, bet tik rupjus gan ne, kā šis pans un ari pēc tam vairs līdzīgu neko līdz pat Latvijai nesatiku. Dzīvojot pa staciju ar viseem kareivjeem un slimeem, biju apkritis galīgi ar kustoņeem, kuņī nelika vairs meera ne deenu, ne nakti. Pēc leelas gaidīšanas un salšanas saņēmu vajadzīgo propusku līdz Viļņas pilsētai, lai no tureenes ātrāk tiktu dzimtenē.

Taisni pusnaktī sēdos vilceenā eekšā un braucu uz Koveļas pusi. Pirmā pārsēšanās bij stacijā Kiverci. Ilgi vilceens nebij jagaida un es braucu tāļak. Pa Poliju tai laikā pa leelakai daļai gāja tikai vilceeni, sastāvoši no preču vagoneem, jo pasažeeru vagonu laikam nebij daudz. Bet Polijas teritorija bij leela. Vilceenā es eepazinos ar kādu kreevu skolotāju no Viļņas, kuņš brauca mājās un tā tad man bij labs ceļa beedris. Otrā deenā jau eebraucu Koveļā, no kureenes pārsēdos kādā mazā ceturtās klases vagonā. Starp braucejeem mums peebeedrojās ari kāds kreevu mācītajs, gaṛos samta svārkos, ari kaṛa bēglis no Odesas. Braucot pee radeem Belostokā. Par pārtikas galveno produktu maizi nebij ko bēdāt, to vareja brīvi visur, par deezgan lētu maksu, dabūt. Atrazdamees vilceenā, sajutu, ka tuvojos lolotam mērķim tuvāk. Preekā staroja seja un acis reti kad aizvēru, ari naktīs, jo ar to ceļošanu biju tā pazaudejis kārtīgo atpūtu, ka meegs nenāca. Pa mazo vagona logu apskatīju Polijas skatus un veetu, veetam baigās kaṛa sistās brūces. Nākošā deenā jau eebraucu Brestļitovskā, tai pašā pilsētā, kur 1918. gadā tika noslēgts ap-

kaunojošais Brestas meera līgums starp Padomju Kreeviju un vāceešiem.

Še bij kādu pusdeenu jauzgaida līdz nākošam vilceenam, kuŗš vestu mani vajadzīgā virzeenā. Ap-skatiju labi pilsētu, Brestas ceetoksni un apkārtni, kuŗa no kuŗa bij ceetusi leelā mērā. Vagonā sē-dot un klausoteles kreevu popa nostāstos par sa-veem peedzīvojumeem eevēroju, ka viņam uz sam-ta garā svārka rāpoja vairakas treknas utes. Un kā lai ari viņas nerāpotu. Viņš tāpat, kā citi visi ceļojošee, ir gulejis stacijās, vagonos un barakās starp dažadu bacīļu pilneem zubjekteem, neēdīs, ceetis un skatijees daudzreiz atklāti nāvei acīs. Belostokā mūsu godajamais, sirmais ceļa beedris atstāja un mēs pārsēdamees citā vilceenā. Tagad sēdejām Varšavas - Viļņas ātrvilceenā, tīrā un glī-tā vagonā, kuŗš vairak neatgādinaja veco Kreevi-ju, bet ērto meera laika vācu kulturu, kāda bij starptautiskos guļamvāgos Vācijā. Grodņā ilgi neuzkavejamees un ar leelu steigu vilceens ripoja uz preekšu. Mans ceļa beedris, kreevu skolotajs, eegalvoja, ka es tāļak nekādā ziņā netikšot un tam-dēļ viņš eeteicot man palikt Viļņā uz dzīvi. Viņam esot tukšas ēkas un es varešot dzīvot un domat par nākotni.

24. novembra rītā eebraucu Viļņā. Uzelpoju brīvak. Esmu tuvak dzimtenei. Un ja ari netikšu līdz tai, dažadu kara apstākļu speests, tad tomēr būšu vairak apmeerinats, ka atrodos tuvak savas tēvijas robežai. Dzīvokļu jautajumu drīz nokār-toju un aizgāju pee man peedāvato skolotaja dzī-vot. Zareč apkārtne uz II. Ponomarskajas eelas

25. Eemainiju veetejo naudu un sāku prātot par

darbu. Jo cik ilgi tad var iztikt bez ta. Un mani līdzekļi pa tālo, baigo ceļu jau gandrīz visi bij izsīkuši. Darbu dabut tanī laikā Polijā nemaz nebij tik veegli, it sevišķi inteligēntem. Vajadzēja pirmā kārtā zināt veetejo poļu valodu, kuŗas man nebij. Izstaigajos veenā, otrā veetā un dzirdigas ausis neatradās. Dažas deenas mājas saimneekam palīdzēju pee mājas darbeem, bet ari tee ātri pee-trūka. Smaga, fiziskā darba pilsētā bij daudz, bet ari tur mani neņēma, jo, lūk, inteligēnti esot vāji strādneeki un smagā darba strādneeku neesot trūkums. Dzīves dārdziba cēlās ne deenam, bet stundam un es nevarēju ar savu tukšo maku visam tam līdzī sekot. Sevišķi dārgs bij kurinamais materiāls. Pēc kādām pāris nedeļam es jau biju tukšā un skatījos neēdis pa logu ārā, kā sneegs lēnām peesnīga līdz pat logu rūtīm. Dzīvoklis neapdzīvotā mūra ēkā bij nemīlīgs un salts. No katra kakta rēgojās pretī karaļa bada spoks. Gaŗos zeemas vakarus dzīvoju tumsā, jo preekš apgaismošanas nebij ne graša. Knapi kāda pusemārciņa maizes iznāca. Saimneeks no sākuma būdams līdzceetīgs, vēlāk redzeja, ka es nevaru viņam maksat īres, ari palika salts kā ledus un ne labprāt vēlejš dzirdet trūkuma postu. Tamdēļ ari mans ceļa beedris no bada un sala palika slims un tika nogādats tifa barakās, kur sabija ilgaku laiku. Kad trūkums bij sasneedzis savu augstako pakāpi, tad uz pašem Zeemas svētkeem, caur kādu kreevu komiteju dabuju nodarbošanos slavenā kreevu rakstneeka Puškina dēla seevas Markuces muižā, netāju no pašas Viļņas pilsētas. Par 50 poļu markam mēnesī es uzraudzīju muižneeces parku, lai izsal-

kušee eedzīvotaji to nenoposta. Te es redzeju īsto arhaisko skopumu, kādu tikai zinamos stāstos biju lasījis. Pašas Varvaras Aļeksejevnas apartamentos nekad netrūka liķeeriša, kuŗš bij viņas mīļākais nervu apmeerinatajs. Bet uz kalpeem viņa skatījās, kā uz vergeem, kuŗeem jaklausa asas pavēles, par šķidru zupiņu un kādu mārciņu rupjas maizes deenā. Muižai par pārvaldneeku bij kāds atvaļinats kreevu armijas pulkvedis Konstantiņš Aleksandra d. Bogdanovs, ar kuŗu es satiku ļoti labi un abi dzīvojām veenās telpās, kā labi pazīņas un gaŗos zeemas vakaros pavadījām pee sprēgojošas uguns kaminā. No kāda Bermonteeša, kuŗš peeklīda muižā dabuju zināt, ka Rigā ir īsta Latvijas valdība un viņš būdams fon der Golca kalps, esot no Rigas atbēdzis šurp savās mājās. Janvara mēnesī arī Viļņas avizēs parādījās pirmās ziņas par poļu, latveešu eeešanu Daugavpilī. Tas pats bermonteetis stāstīja, kādā ceļā arī kājam varot nokļūt Latvijā. Tā kā visi šķēršļi, kā Daugavpils bij poļu-latveešu rokās un dzelzceļu satiksme pa daļai noreguleta, tad eesāku sirsnīgi gatavoties uz beidzamo ceļu. Greezos pee poļu eestādem dēļ atļaujas, izbroukšanai uz Rīgu un greezos pee vairakām veetam, bet visur iznāca ilgi gaidīt. Bez tam uznāca kāda tur satiksmes pārtraukšana uz vairakām linijām un tā es staigāju par velti, galvu nokāris, atļauju meklejot.

Sīkstās Pušķinas muižā mēs bijām ar pārvaldneeku tikai divi, kas turejamees kopā, citi visi bij poļi un mūs nicināja, jo nemācejām poliski. Sāka par mums vest dažādas intrigas, kamdēļ pārvaldneeks 10. janvarī uzteica deenestu un otrā deenā

aizgāja prom uz pilsētu dzīvot. Ar šo ari mans liktens bij izšķirts un es aizgāju 14. janvarī prom. Tagad atlikās veenigi rūpetees par ātraku nokļūšanu dzimtenē, jo Daugavpils no poļu un latvju kaŗaspēka esot eeņemta. Nevaredams sagaidīt no poļu eestādem izbraukšanas atļaujas, uzmeklēju kādu latveešu preekštāvi kapitanu Krūma kgu, ar kuŗa gādību notiku bēgļu barakos un no tureenēs ar bēgļa dokumenteem gatavojos ceļā. 22. janvarī dabuju visus vajadzigos papirus un vakarā sēdos atejošā kaŗa vilceenā, kuŗš ateet no Viļņas uz Kalkunu staciju. Preekā smaidija izbālejušee vaigi un dvēsele pildijās ar saldām preeka skaņam. 23. janvara vakarā eebraucu Kalkunu stacijā, kuŗā bij ļoti daudz poļu kaŗaspēka un dažas batarejas leelgabalu. Laiks bij salts. Līdz Daugavpils-Riģas stacijai gāju kājam un galigi nosalis eenācu tur. Uzelpoju svaigo gaisu un preecigi smaidiju, redzot tur pirmo reiz brašos Latvijas kaŗavīrus.

Aizmirsu visus rūgtumus un sveicinadams brīvo Latviju nolikos uz sola atpūstees, tēvzemes brašo sargu tuvumā. Kad pamodos, mana pēdejā багаža ar vērtigeem literariskeem darbeem, kuŗus biju krājis vairākus gadus, bija nozagti. Ilgi un žēli nopūtos...Līdz pašai dzimtenei iznēsāju sev to dārgako, cauri četrām kaŗa frontem pārnesu savus kuplos literaturas ražojumus un te nu viss bij japažadē?.. Neko darīt. Ari policijas gaŗais protokols man nekā nedeļa. Deezgan gausi vilkāš formalitatu nokārtošana Daugavpilī, pēc kam sēdos laimigs Latvijas dzelzceļos, lai brauktu valsts eekšeenē uz Rīgu.

Sēdedams Latvijas dzelzceļas vagonā atmīnejos

Voroņežā palikušo savu labo, sirsnīgo draugu, Strenču ministrijas skolas pārzini skolotāju Juliju Laže, kuŗš kaŗa vētras dzīts bij evakuejis uz Voroņežu no Strenčēem skolas inventaru un tagad gaidīja tikai izdevīgu laiku, lai atgrieztos dzimtenē ar līdzpaņemto skolas un privato mantu. Kaŗa laīks skolotājam Lažem bij nodarījis smagus zaudējumus, jo 1918. g. rudenī ar tīru nomira viņam gādīgā laulatā draudzene Berta Laže, dzimusi Skrastiņ un klusi tika apglabata Voroņežas vācu kapos. Palicis veens, skolotājs Laže ļoti beeži sērojās par zaudeto draugu, bet cerība uz atgriešanos dzimtenē viņam bij ļoti leela. Tomēr bij iznācis citādi un dzīvības pilnais latvju skolotājs, kaŗa bēglis Iulījs Laže pagura un 1919. g. rudenī aizgāja nelaikā tumšā kapā uz mūžību. Apglabats ticis turpat blakus savai nelaikā mirušai mīļotai dzīves beedrenei.

Un tas nebij ne pirmais, ne arī pēdejais kaŗa posta upuris, jo tādu bij daudz, kuŗi ar leelu uztraukumu par rītdeenu atstāja dzimto zemi, vajāti no kaŗa nežēlīgām breesmam un aizgāja svešumā, bet ar dziļako ilgošanos, sērodami gaidīja to stundu, kad varēs atgriešties atpakaļ, bet fiziskas un garīgas spēki galīgi sagura un daudzceetušais kaŗa bēglis aizvēra acis uz mūža dusu svešās, vēsās smiltīs.

Atminu tos siltos, neaizmirstamos brīžus, — kuŗus pavadiju pee dārgēem aizgājejeem mazā istabiņā un tās — žēli lūdzošās harmoniuma skaņas pēc mīlas — dzimtenes. — Veegļas smiltīs...

Dzirdot vagonos latvju valodu un jauirus jaunu cilvēku smeklus, eeslīku saldā nākotnes sapnī.

Tagad varbūt reiz būšu sasneedzis leelaku cilveka mīlestību un nebūs jabaidās no katra stūra, jo cara nežēlīgā ēna ir prom un preekšā stāv neatkarīgā, demokratiskā republika, kuŗa taču ees kulturelakis ceļus leelā cilveces saimē.

Vaj es sasneegšu to idealismu Latvijas valsts dzīvē, ar kuŗu varešu lepotees citu leelu kulturtautu preekšā — to nezinu, bet cerešu, ka nebūs vairs tik grūtas takas jaeet, kā līdz šim.

Ar preecigu skatu Latvijas nākotnē braucu uz preekšu un tēloju nākošo dzīvi visrožainakās krāsās, kur svešas būs ķildas un nemeers.

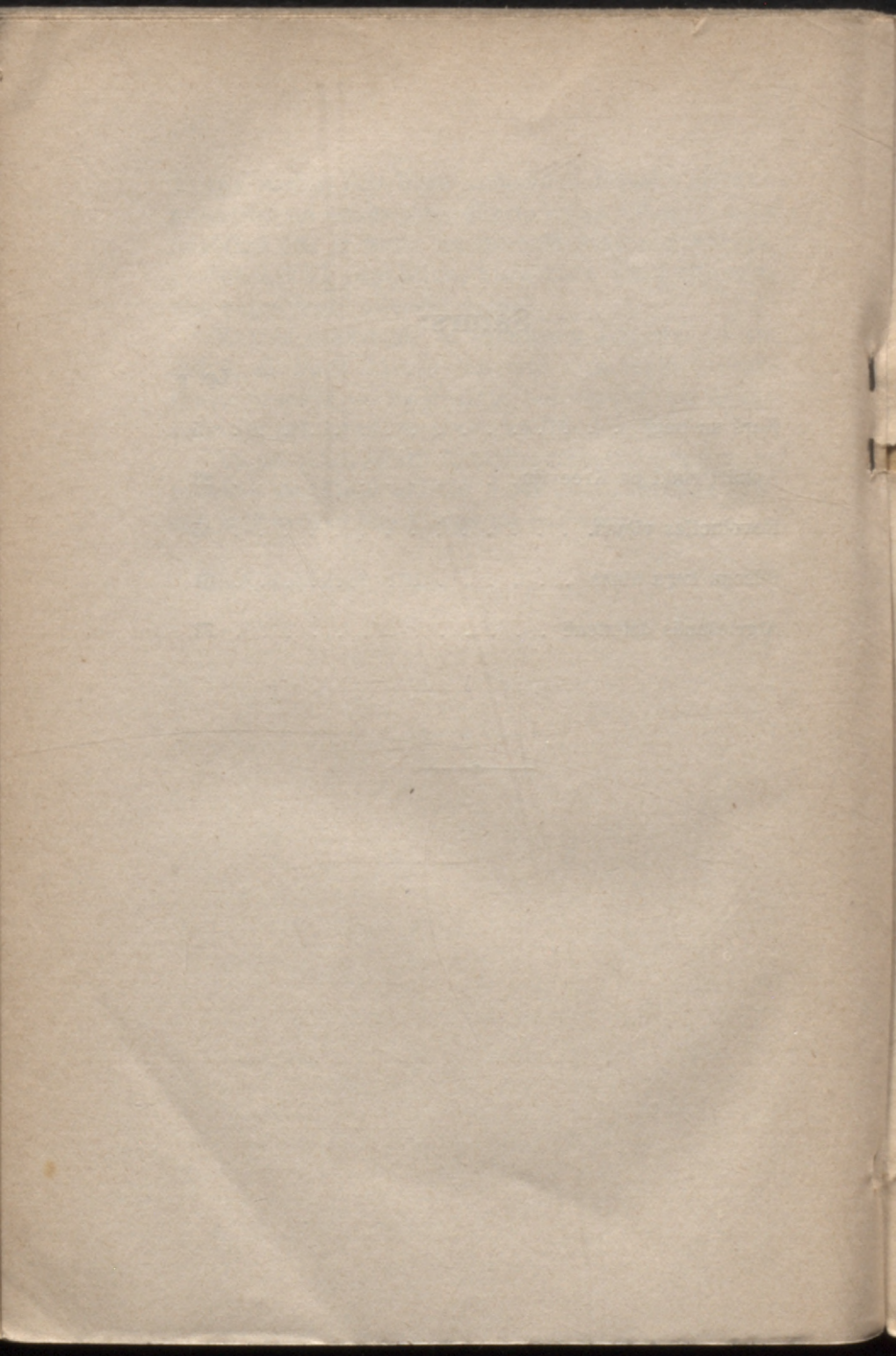
Rigā, februarī, 1920.

Saturs:

	Lp. p.
Kaŗš un bēgli	5
Apkārt riņķi pa Kreeviju.	23
Revolucijas viļņos.	45
Pilsoņu kara ainas	61
Atgriešanās dzimtenē	73

Kļaviņu Voldemara grāmatas:

Mirdzošas zvaigznes. Izdotas 1915. g. Maksā
60 sant.

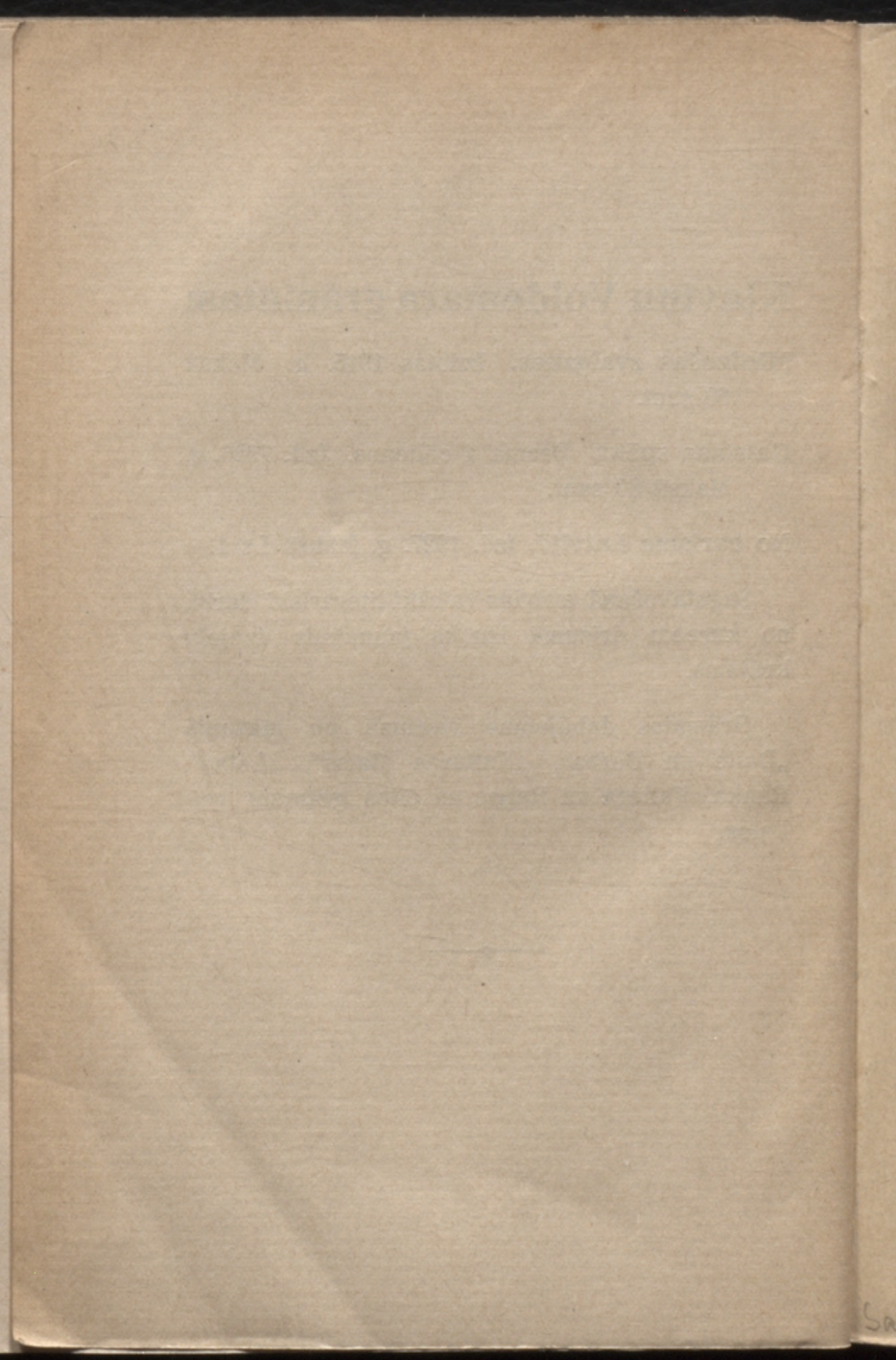
Gaismas spēks. Drama 4 cēlienos. Izd. 1926. g.
Maksā 80 sant.

No carisma Latvijā. Izd. 1927. g. Maksā Ls 1.—

Sagatavošanā atrodas vairāki literāriski darbi,
no kuņģem drīzumā iznāks jaunākais dzejoļu
krājums.

Grāmatas dabūjamas vairumā un mazumā
„Daile un Darbs“, „Kulturas Balss“, „Letas“,
Raņķa, Valtera un Rapas un citos grāmatu vei-
kalos.

[2,-]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306117044

Sar. 5.

